

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
2016 року №

Форма № Н - 3.04

**Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира
Винниченка**

Кафедра музично-теоретичних та інструментальних дисциплін
“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-педагогічної роботи

“ _____ ” _____ 20__ року

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС З ДИСЦИПЛІНИ
**Додатковий музичний інструмент (фортепіано, баян,
акордеон)**

Галузь знань 01 Освіта
Напрямок підготовки 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)
Факультет мистецький
Форма навчання денна

Кропивницький – 2016 рік

Робоча програма з додаткового музичного інструмента (фортепіано, баян, акордеон) для студентів 1-2 курсів

за напрямом підготовки 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)
„___” _____, 20__ року- __ с.

Розробники: засл. працівник культури України, доцент кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Г. Л. Бродський, канд. пед. наук, доцент кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Н. В. Свещинська

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Протокол від. “ 29 ” серпня 2016 року № 1

“ 29 ” серпня 20126 року Завідувач кафедри
_____ (проф.Черкасов В. Ф.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Схвалено методичною комісією Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Протокол від. “ ” 2016 року №

“ ” 2016 року Голова _____ ()

(підпис)

(прізвище та ініціали)

© _____, 2016 рік

© _____, 20__ рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 0202. Мистецтво	Нормативна (за вибором)
	Напрямок підготовки 6. 020204. Музичне мистецтво	
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): _____ додаткова спеціальність/ спеціалізація	Рік підготовки: 1-й, 2-й роки
Змістових модулів – 4		
Загальна кількість годин – 330		Лекції Не передбачено
Тижневих годин для денної форми навчання: 1	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Семінарські Не передбачено
		Індивідуальні 70 год.
		Самостійна робота 110 год.
		Вид контролю: Екзамен – 3 семестр Залік – 1 семестр

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ КУРСУ:

Мета: вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя музики у школі, формування у студентів умінь та навичок, що дозволяють використовувати фортепіано, баян та акордеон в майбутній практичній діяльності.

Завдання:

- розвиток художнього мислення;
- формування практичних виконавських навичок;
- активізація творчих здібностей.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен вміти:

- грамотно вивчати та виконувати різні за стилем, жанром та характером твори для фортепіано, баяна та акордеона, у роботі над якими здійснюється музичний та виконавський розвиток студентів;
- вірно ескізно вивчати якомога більшу кількість творів шкільного репертуару.

Знати як застосовувати в процесі роботи над музичним твором знання з предметів теорія музики та сольфеджіо; гармонія; історія зарубіжної музики; основний музичний інструмент.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 1

Формування початкових навичок гри на інструменті

Тема 1. Постановка рук, правильна посадка. Гра вправ, гам та етюдів.

Одним з найважливіших завдань викладача з додаткового музичного інструмента на початку занять із студентами є ознайомлення з їхніми можливостями: природними здібностями (музичний слух, пам'ять, відчуття ритму, емоційність і т. ін.); ступенем підготовки студентів (виявлення недоліків посадки за інструментом, постановки рук, навчання володіння звуком та ін.); загальним розвитком студента (нахили, інтереси, особливості характеру, працездатність тощо). Всі ці відомості дозволять викладачеві вірно спрямувати навчальну роботу з кожним студентом.

В роботі над гамами, арпеджіо, обов'язковим є виховання: ритмічної чіткості; бездоганного виконання штрихів в межах легато, нон легато, стаккато; динаміки в межах *pp*, *p*, *mp*, *mf*, *f*, *ff*; загальної технічної бездоганності та легкості виконання. Студент повинен засвоїти: гами (мажорні, мінорні, хроматичні в октаву, терцію, дециму в прямому та протилежному русі), арпеджіо (короткі, довгі) з оберненнями в прямому русі, акорди мажорних та

мінорних тризвуків з оберненнями, домінантсептакорди з оберненнями, зменшені септакорди.

Тема 2. Основні принципи звуковидобування на інструменті

Для якісного оволодіння інструментом необхідно оволодіння основними принципами звуковидобування. При засвоєнні основних принципів звуковидобування на інструменті обов'язковим є виховання: ритмічної чіткості; бездоганного виконання штрихів в межах легато, нон легато, стаккато; динаміки в межах pp, p, mp, mf, f, ff; загальної технічної бездоганності та легкості виконання.

Тема 3. Робота над додатковою частиною індивідуального робочого плану

Додаткова частина індивідуального робочого плану включає такі форми роботи як читання з аркуша музичних творів різних жанрів та стилів, підбір на слух та транспонування мелодій з акомпанементом та ескізне вивчення творів композиторів різних епох для набуття музичного тезаурусу.

Модульний контроль I :

1. Самостійно вивчити етюд і виконати його.
2. Колоквіум: виконання гам до мажор, ля мінор (3 види), гра акордів, арпеджіо. Знання музичних термінів (кількість визначає викладач).

Модульний контроль II

1. Виконання твору крупної форми та п'єси.
2. Виконання нескладного супроводу до шкільної пісні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 2

Розвиток навичок гри на інструменті

Тема 1. Опанування загальними фактурними формулами (гами, арпеджіо, акорди)

Студент повинен засвоїти: гами (мажорні, мінорні, хроматичні в октаву, терцію, дециму в прямому та протилежному русі), арпеджіо (короткі, довгі) з

оберненнями в прямому русі, акорди мажорних та мінорних тризвуків з оберненнями, домінантсептакорди з оберненнями, зменшені септакорди.

Тема 2. Робота над творами великої форми (сонатини, рондо, варіації)

Ознайомлення з сонатиною як різновидом великої форми. Особливості її побудови і виконання. Знайомство з варіаціями, особливостями їх побудови та виконання. Ознайомлення з рондо, як різновидом великої форми. Особливості його побудови та виконання.

Тема 3. Робота над додатковою частиною індивідуального робочого плану

Додаткова частина індивідуального робочого плану включає такі форми роботи як читання з аркуша музичних творів різних жанрів та стилів, підбір на слух та транспонування мелодій з акомпанементом та ескізне вивчення творів композиторів різних епох для набуття музичного тезаурусу з поступовим ускладненням матеріалу.

Модульний контроль I

1. Прочитати з аркуша 2 – 3 твори, різні за фактурою та складністю.
2. Самостійно вивчити та виконати ансамбль у чотири руки на одному або двох інструментах.

Модульний контроль II

Виконання академічного репертуару – поліфонія, велика форма і п'єса або ансамблевий твір у чотири руки (рівень складності узгоджується з екзаменатором).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ №3

Робота над творами різних жанрів.

Тема 1. Робота над поліфонічними творами.

Ознайомлення з поліфонічними творами, різновидами поліфонії. Особливості її побудови та виконання.

Тема 2. Ескізне вивчення творів.

Ознайомлення та ескізне вивчення творів різних за жанрами та епохами. особливості їх виконання та побудови. Розширення музичного тезаурусу.

Тема 3. Робота над додатковою частиною індивідуального робочого плану

Додаткова частина індивідуального робочого плану включає такі форми роботи як читання з аркуша музичних творів різних жанрів та стилів, підбір на слух та транспонування мелодій з акомпанементом та ескізне вивчення творів композиторів різних епох для набуття музичного тезаурусу з поступовим ускладненням матеріалу.

Модульний контроль I

1. Виконання поліфонії та п'єси (робочий варіант).

Модульний контроль – II

1. Підібрати 3 п'єси, об'єднані за жанровим чи образним принципом.
2. Ескізно виконати їх, застосовуючи вміння та навички, засвоєні на заняттях.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 4

Опрацювання навичок акомпанементу

Тема 1. Розвиток навичок акомпанементу та гри в ансамблі

Індивідуальний робочий план кожного студента повинен складатися з двох різнохарактерних художніх творів для виконання в складі ансамблю, а також виконання акомпанементу двох художніх творів для соліста-вокаліста чи інструменталіста.

Подальший розвиток музичних здібностей студентів (музичного слуху, чуття метро-ритму, музичного мислення, пам'яті, уваги, образної уяви) у

процесі роботи над більш складними творами різних стилів і жанрів. Ескізна робота над творами засобом читання з аркуша (ознайомлення з творами, що можуть використовуватись у практичній педагогічній роботі).

Тема 2. Виконання академічного репертуар

Екзаменаційна програма кожного студента повинна складатися з трьох художніх творів для виконання соло: поліфонічний твір (класична імітація), твір великої форми (частини сонати, концерту, варіації), твори малої форми (обробки, оригінальні твори тощо), а також двох етюдів на різні види техніки.

Тема 3. Робота над додатковою частиною індивідуального робочого плану

Додаткова частина індивідуального робочого плану включає такі форми роботи як читання з аркуша музичних творів різних жанрів та стилів, підбір на слух та транспонування мелодій з акомпанементом та ескізне вивчення творів композиторів різних епох для набуття музичного тезаурусу з поступовим ускладненням матеріалу.

Модульний контроль I

1. Виконати супровід вокального або інструментального твору.
2. Виконати інструментальний ансамбль.

Модульний контроль II

Виконати поліфонію, велику форму і п'єсу або фортепіанний ансамбль у чотири руки (рівень складності узгоджується з екзаменатором).

4. Структура навчальної дисципліни

Зміст навчальної діяльності студентів	Кількість годин 198			
	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Інші можливі форми роботи (практичні, лабораторні, інд. навч.-досл. завдання та ін).

Змістовий модуль I. Формування початкових навичок гри на інструменті				
Тема 1. Постановка рук, правильна посадка. Гра гам, вправ та етюдів. Термінологія	9	13		
Тема 2. Основні принципи звуковидобування на інструменті.	9	14		
Тема 3. Робота над додатковою частиною індивідуального робочого плану		27		
Змістовий модуль II. Розвиток навичок гри на інструменті				
Тема 1. Опанування загальними фактурними формулами (гами, арпеджіо, акорди).	7	14		
Тема 2. Робота над творами великої форми (сонатини, рондо, варіації)	10	14		
Тема 3. Робота над додатковою частиною індивідуального робочого плану		28		
Змістовий модуль III. Робота над творами різних жанрів				
Тема 1. Робота над поліфонічними творами	9	13		
Тема 2. Ескізне вивчення творів.	9	14		
Тема 3. Робота над додатковою частиною індивідуального робочого плану		27		

Змістовий модуль IV. Опрацювання навичок акомпанементу				
Тема 1. Розвиток навичок акомпанементу та гри в ансамблі	8	14		
Тема 2. Виконання академічного репертуару.	9	14		
Тема 3. Робота над додатковою частиною індивідуального робочого плану		28		
Всього годин	70	110		

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ – НЕ ПЕРЕДБАЧЕНО

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ – НЕ ПЕРЕДБАЧЕНО

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ – НЕ ПЕРЕДБАЧЕНО

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Формування початкових навичок гри на інструменті		45
1	Постановка рук, правильна посадка. Гра гам, вправ, та етюдів. Термінологія.	9
2	Основні принципи звуковидобування на інструменті.	9
3	Робота над додатковою частиною індивідуального плану.	27
Змістовий модуль 2. Розвиток навичок гри на інструменті		46
1	Опанування загальними фактурними формулами(гами, арпеджіо, акорди)	7
2	Робота над творами великої форми (сонатини, рондо, варіації)	10
3	Робота над додатковою частиною індивідуального плану	28
Змістовий модуль 3. Робота над творами різних жанрів		45
1	Робота над поліфонічними творами	9

2	Ескізне вивчення творів	9
3	Робота над додатковою частиною індивідуального плану	27
Змістовий модуль 4. опрацювання навичок акомпанементу		46
1	Розвиток навичок акомпанементу та гри в ансамблі	7
2	Виконання академічного репертуару	10
3	Робота над додатковою частиною індивідуального плану	28
	Разом	180

9. Індивідуальні завдання – не передбачено.

10. Методи навчання

Основні форми навчального процесу :

- індивідуальні заняття;
- самостійна робота студентів;
- контрольні заходи.

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Додатковий музичний інструмент (фортепіано, баян, фортепіано)» застосовуються наступні методи навчання:

За типом пізнавальної діяльності:

- пояснювально-ілюстративний;
- репродуктивний.

За основними етапами процесу:

- формування умінь та навичок;
- застосування в процесі навчання знань з інших предметів;
- закріплення вмінь та навичок;
- перевірка.

За системним підходом:

- стимулювання та мотивація;
- контроль та самоконтроль.

За джерелами знань:

- словесні – розповідь, пояснення;
- наочні – власний показ за інструментом, ілюстрація.

За рівнем самостійної розумової діяльності:

- частково-пошуковий;
- метод проблемного викладання.

11. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ШЛЯХОМ ПОТОЧНОГО, МОДУЛЬНОГО, ПІДСУМКОВОГО (СЕМЕСТРОВОГО) КОНТРОЛЮ ЗА 100-БАЛЬНО. ШКАЛОЮ ОЦІНЮВАННЯ, ЗА ШКАЛОЮ ECTS ТА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ОЦІНЮВАННЯ.

11.1. Поточний контроль – оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу під час проведення кожного індивідуального навчального заняття.

1. 1 бал - – систематичність відвідування занять, активність та результативність роботи студента протягом аудиторного індивідуального заняття, оцінювання процесу та результату досягнутих результатів.
2. 2 бали - оцінка самостійної підготовки студента до аудиторного індивідуального заняття, якості виконання завдань для самостійної роботи.

11.2. Модульному контролю кожної чверті підлягає навчальний матеріал кожного модуля за видом занять – 9 балів.

1. Залік – виконання програми, що передбачена індивідуальним планом студента.
2. Екзамен - виконання програми, що передбачена індивідуальним планом студента.

До модульного контролю допускаються всі студенти. Модульний контроль здійснюють викладачі, які викладали матеріал модуля. Термін проведення модульних контролів – 9-10-й тижні кожної чверті за розкладом навчальних занять.

Оцінювання модулів здійснюється з використанням визначених навчальним планом форм контролю. Під оцінювання модулів може бути врахований поточний контроль якості засвоєння.

11.3. Підсумковий (семестровий) контроль – передбачена форма контролю – залік, екзамен.

Першим етапом семестрового контролю є визначення підсумкової семестрової модульної оцінки як суми підсумкових модульних оцінок, отриманих за результатами засвоєння всіх модулів.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного, модульного контролю та відповідає підсумковій семестровій модульній оцінці.

12. Розподіл балів, які отримують студенти Приклад для екзамену, заліку

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2				
T1	T2	T3		T1	T2	T3		100
20	20	10	50	10	20	20	50	

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Додатковий музичний інструмент (фортепіано, баян, акордеон)»; навчально-методичний посібник

з курсу «Додатковий музичний інструмент (фортепіано, баян, акордеон)» (за вимогами кредитно-модульної системи) для студентів музично-педагогічних та мистецьких факультетів вищих навчальних педагогічних закладів (розробники: засл. працівник культури України, доцент Бродський Г. Л.; канд. пед. наук, доцент Свещинська Н. В.; викладач Локарева Ю. В.).

14. Рекомендована література:

Базова:

Фортепіано:

1. Алексеев А. Методика обучения игре на фортепиано / Александр Дмитриевич Алексеев. - М.: Музыка, 1978. – 287 с.
2. Андреева М. Первые шаги в музыке / М. Андреева, Е. Конорова. – [2-е изд., испр. и доп.] - М.: Музыка, 1979. – 157 с.
3. Баренбойм Л. Музыкальная педагогика и исполнительство / Лев Аронович Баренбойм. - Л.: «Музыка», 1974. – 335 с.
4. Беркман Т. Методика обучения игре на фортепиано / Тамара Львовна Беркман. - М.: Просвещение, 1977. – 101 с.
5. Ветлугина Н. Музыкальное развитие ребенка / Наталья Алексеевна Ветлугина – М.: Просвещение, 1968. – 415 с.
6. Зильберквит М. Рождение фортепиано / Марк Александрович Зильберквит. - М.: «Сов. композитор», 1973. - 49 с.
7. Зимин П. История фортепиано и его предшественников / Петр Николаевич Зимин. - М.: «Музыка», 1968. – 215 с.
8. Катанский В. Школа самоучитель игры на фортепиано: Учебно-методическое пособие / Владимир Михайлович Катанский. – М.: Издательство Владимира Катанского, 2000. – 208 с.
9. Коган Г. У врат мастерства / Григорий Михайлович Коган. - М.: Музыка, 1969. – 130 с.
10. Любомудрова Н. Методика обучения игре на фортепиано / Наталья Андреевна Любомудрова. - М.: Музыка, 1982. – 143 с.

11. Милич Б. Воспитание ученика-пианиста в 5 - 7 классах ДМШ / Борис Евсеевич Милич. – К.: Муз. Україна, 1982. – 86 с.

Допоміжна:

1. Михайлов М. Стил в музыке: Исслед. / Михаил Кесаревич Михайлов. – Л.: Музыка, 1981. – 264 с.

2. Савшинский С. Работа пианиста над техникой / Самарий Ильич Савшинский. – Л.: Музыка, 1968. – 107 с.

3. Тарасова К. Онтогенез музыкальных способностей / Кира Владимировна Тарасова. - – М.: Педагогика, 1988. – 173 с.

4. Теплов Б. Психология музыкальных способностей/ Борис Михайлович Теплов. – М.: Педагогика, 1985. – 328 с. - (Избр. труды: В 2-х т. Т. 1.)

5. Тимакин Е. Воспитание пианиста: метод. пособие. 2-е изд./ Евгений Михайлович Тимакин. - М.: Советский композитор, 1989. – 143 с.

6. Тимакин Е. Навыки координации в развитии пианиста: Учебно-метод. пособие для фортепиано. - М.: Советский композитор, 1987. – 118 с.

7. Тюлин Ю. Строение музыкальной речи / Юрий Николаевич Тюлин. - М.: Музыка, 1969. – 174 с.

8. Цыпин Г. Обучение игре на фортепиано / Геннадий Моисеевич Цыпин .- М.: Просвещение, 1984. – 173 с.

9. Шмидт-Шкловская А. О воспитании пианистических навыков / Анна Абрамовна Шмидт-Шкловская. – Л.: Музыка, 1971. – 70 с.

Баян, акордеон:

1. Акимов Ю. Школа игры на баяне / Юрий Тимофеевич Акимов. – М.: Советский композитор, 1983. – 207 с.

2. Говорушко П. Основы игры на баяне / Петр Иванович Говорушко. – М.: Музыка, 1966. – 77 с.

3. Горенко Л. Работа баяніста над музичним твором: методичні поради / Леонід Миронович Горенко. – К.: Музична Україна, 1982. – 50 с.

4. Давидов М. Основи формування виконавської майстерності баяніста / Микола Андрійович Давидов. – К.: Музична Україна, 1983. – 69 с.
5. Двилянский М. Самоучитель игры на аккордеоне / Михаил Абрамович Двилянский. – М.: Советский композитор, 1992. – 117 с. .
6. Завьялов В. Баян и вопросы педагогики: Метод. пособие / Василий Родионович Завьялов. - М.: Музыка, 1971. – 55 с.
7. Липе Ф. Искусство игры на баяне / Фридрих Липе. – М.: Музыка, 1985. – 158 с.
8. Лондонов П. Школа игры на аккордеоне / Петр Петрович Лондонов. – М.: Музыка, 1980. – 157 с.
9. Лушников В. Самоучитель игры на аккордеоне / Владимир Васильевич Лушников. - [2-е изд., стереотипное] – М. Музыка, 1991. – 158 с.
10. Мирек А. Самоучитель игры на аккордеоне / Альфред Мирек. – М.: Советский композитор, 1979. – 109 с.

Допоміжна:

11. Онегин А. Школа игры на баяне / Алексей Евсеевич Онеги. – М.: Музыка, 1969. – 303 с.
12. Сурков А. Пособие для начального обучения игре на готово-выборном баяне / Анатолий Алексеевич Сурков. – М.: Советский композитор, 1979. – 96 с.
13. Фейгин М. Индивидуальность ученика и искусство педагога / Мойсей Эммануилович Фейгин. – М. : Музыка, 1968. – 78 с.
14. Шахов Г. Игра по слуху, чтение с листа и транспортирование в классе баяна: Учеб. пособие / Геннадий Иванович Шахов. – М. : Музыка, 1987. - 190 с.

15. Інформаційні ресурси:

1. Навчально-методичний комплекс з дисципліни « Додатковий музичний інструмент (фортепіано, баян, акордеон)»; навчально-методичний посібник з курсу «Додатковий музичний інструмент (фортепіано, баян, акордеон)»

(за вимогами кредитно-модульної системи) для студентів музично-педагогічних та мистецьких факультетів вищих навчальних педагогічних закладів (розробники: засл. працівник культури України, доцент Бродський Г. Л.; канд. пед. наук, доцент Свещинська Н. В.; викладач Локарева Ю. В.).

4. ТЕМИ І ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 1

Формування початкових навичок гри на інструменті

Тема 1. Постановка рук, правильна посадка. Гра гам, вправ та етюдів.

Термінологія.

Тема 2. Основні принципи звуковидобування на інструменті.

Тема 3. Робота над додатковою частиною індивідуального плану.

Індивідуальні заняття – 18 годин

Самостійна робота – 27 годин

Модульний контроль I :

1. Самостійно вивчити етюд і виконати його.
2. Колоквіум: виконання гам до мажор, ля мінор (3 види), гра акордів, арпеджіо. Знання музичних термінів (кількість визначає викладач).

Модульний контроль II

1. Виконання твору крупної форми та п'єси.
2. Виконання нескладного супроводу до шкільної пісні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 2

Розвиток навичок гри на інструменті

Тема 1. Робота над великою формою (сонатини, рондо, варіації).

Тема 2. Опанування загальними фактурними формулами (гами, арпеджіо, акорди).

Індивідуальні заняття – 17 годин

Самостійна робота – 28 годин

Модульний контроль I

1. Прочитати з аркуша 2 – 3 твори, різні за фактурою та складністю.
2. Самостійно вивчити та виконати ансамбль у чотири руки на одному або двох інструментах.

Модульний контроль II

Виконання академічного репертуару – поліфонія, велика форма і п'єса або ансамблевий твір у чотири руки (рівень складності узгоджується з екзаменатором).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ №3

Тема 1. Ескізне вивчення творів.

Тема 2. Робота над поліфонічними творами (класична імітація)

Індивідуальні заняття – 18 годин

Самостійна робота - 27 години

Модульний контроль I

1. Виконання поліфонії та п'єси (робочий варіант).

Модульний контроль – II

1. Підібрати 3 п'єси, об'єднані за жанровим чи образним принципом.

2. Ескізно виконати їх, застосовуючи вміння та навички, засвоєні на заняттях.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 4

Тема 1. Виконання академічного репертуару.

Тема 2. Розвиток навичок акомпанементу та гри в ансамблі.

Індивідуальні заняття – 17 годин

Самостійна робота – 28 годин

Модульний контроль I

1. Виконати супровід вокального або інструментального твору.
2. Виконати інструментальний ансамбль.

Модульний контроль II

Виконати поліфонію, велику форму і п'єсу або фортепіанний ансамбль у чотири руки (рівень складності узгоджується з екзаменатором).

5. ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поточний контроль – оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу під час проведення кожного індивідуального навчального заняття.

3. Аудиторні заняття – систематичність відвідування занять, активність та результативність роботи студента протягом

аудиторного індивідуального заняття, оцінювання процесу та результату досягнутих результатів.

4. Самостійна робота – оцінка самостійної підготовки студента до аудиторного індивідуального заняття, якості виконання завдань для самостійної роботи.
5. Контрольний урок – перевірка практичних навичок та вмінь майбутнього вчителя музики (читання з аркуша, підбір на слух та транспонування, ескізне вивчення музичних творів).

Модульному контролю кожної чверті підлягає навчальний матеріал кожного модуля за видом занять.

3. Залік – виконання програми, що передбачена індивідуальним планом студента.
4. Екзамен - виконання програми, що передбачена індивідуальним планом студента.

До модульного контролю допускаються всі студенти. Модульний контроль здійснюють викладачі, які викладали матеріал модуля. Термін проведення модульних контролів – 9-10-й тижні кожної чверті за розкладом навчальних занять.

Оцінювання модулів здійснюється з використанням визначених навчальним планом форм контролю. Під оцінювання модулів може бути врахований поточний контроль якості засвоєння.

Результати модульного контролю проставляються у відомість у балах національної шкали (5,4,3,2) незалежно від форми підсумкового контролю.

Визначення середньозваженого бала обраховується за формулою:

$$CB = \frac{\sum_{i=1}^n B_i T_i}{\sum_{i=1}^n T_i}, \text{ бали,}$$

де n – число модулів (або підсумкових контролів, якщо дисципліна вивчається протягом кількох чвертей, семестрів); B_i - бал за i -й модуль (або i -та підсумкова оцінка) за національною шкалою; T_i – час на засвоєння i -го модуля або блоку i -го підсумкового контролю (аудиторне навантаження та самостійна робота).

Середньозважений бал за поданою таблицею відповідності трансформується в оцінки національної шкали (“відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”, “зараховано”, “не зараховано”) та шкали ECTS (A, B, C, D, E, FX, F):

Середньозважений бал за національною шкалою	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
4,75...5,0	A	<i>Відмінно (зараховано)</i>
4,25...4,74	B	<i>Добре (зараховано)</i>
3,75...4,24	C	<i>Добре (зараховано)</i>
3,25...3,74	D	<i>Задовільно (зараховано)</i>
3,0...3,24	E	<i>Задовільно (зараховано)</i>
2,5...2,99	FX	<i>Незадовільно (не зараховано)</i>
2,0...2,49	F	<i>Незадовільно (не зараховано)</i>

Критерії оцінювання виконання художнього матеріалу

“Відмінно”(4,75...5,0) – чисте, бездоганне, стабільне, технічне виконання музичного твору. Музичний матеріал, що включає характеристику звуку у всіх його проявах (динаміка, тембр, артикуляція, ритм), відповідає художній образності твору певного стилю. Якість володіння засобами і прийомами музичної виразності у розкритті інтонаційно-виражальних можливостей інструмента відмінна. Виконання артистичне, з виявленням творчої особистості виконавця, художньо достовірне та технічно майстерне.

“Добре”(4,25...4,74) – виконання чисте, стабільне, технічне. Артикуляція відповідає художній образності твору. Якість володіння засобами і прийомами

музичної виразності у розкритті інтонаційно-виражальних можливостей інструмента добра. Інтерпретація відповідає художньому змісту музичного твору, гра музикальна, творча.

“Добре”(3,75...4,24) – виконання чисте, стабільне. Артикуляція відповідає художній образності твору. Якість володіння засобами і прийомами музичної виразності у розкритті інтонаційно-виражальних можливостей інструмента задовільна. Але драматургічна концепція твору, його інтерпретація не зовсім продумані. Художній образ музичного твору розкрито не повністю, зустрічаються технічні недоліки.

“Задовільно”(3,25...3,74) – виконання нестабільне, технічно недовершене, допускаються неточності у виконанні нотного тексту. Артикуляція не завжди відповідає розкриттю музичного твору. Володіння інтонаційно-виражальними засобами музичної виразності задовільне. Художній образ музичного твору розкрито не повністю.

“Задовільно”(3,0...3,24) – виконання формалістичне, немусичне, не майстерне, мають місце зупинки. Артикуляція майже не відповідає інтонаційно-виражальним засобам музичної виразності даного твору. Художній зміст твору не розкрито. Якість володіння засобами і прийомами музичної виразності задовільна.

“Незадовільно”(2,5...2,99) – гра не стабільна, мають місце зупинки, “бруд” при відтворенні нотного тексту. Артикуляція не відповідає розкриттю художнього змісту музичного твору. Володіння інтонаційно-виражальними засобами музичної виразності незадовільне.

“Незадовільно”(2,0...2,49) – твір не виконаний повністю, мають місце текстові помилки. Володіння засобами музичної виразності незадовільне. Художній зміст твору не усвідомлено і не розкрито.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання для самостійної роботи з курсу « Додатковий музичний інструмент (фортепіано, баян, акордеон)» визначаються для кожного студента індивідуально в залежності від рівня фахової підготовки, яку він отримав до вступу у вищий педагогічний навчальний заклад, індивідуальних здібностей, якості та об'єму засвоєних знань. При цьому важливо слідкувати, щоб самостійна робота студента органічно доповнювала аудиторні заняття і сприяла повноцінному засвоєнню певного змістового модуля. Необхідно також пам'ятати, що більша частина роботи студента з курсу додаткового музичного інструмента є самостійною, тому її поділення на аудиторну і самостійну є певною мірою відносним і не завжди можливим.

Змістовий модуль I.

Тема 1. Постановка рук, правильна посадка. Гра гам, вправ та етюдів:

Тема 2. Основні принципи звуковидобування на інструменті

Тема 3. Робота над додатковою частиною індивідуального плану:

1. Читання з аркуша (2-3 сторінки нотного тексту на тиждень за доступним ступенем складності відповідно до індивідуальних можливостей студента).
2. Підбір на слух та транспонування мелодії з акомпанементом або акомпанементу до власного співу.
3. Ескізне вивчення двох різнохарактерних творів.

Змістовий модуль II

Тема 1. Опанування загальними фактурними формулами (гами, арпеджіо, акорди).

Тема 2. Робота над творами великої форми.

Тема 3. Робота над додатковою частиною індивідуального робочого плану:

1. Читання з аркуша (2-3 сторінки нотного тексту на тиждень за доступним ступенем складності відповідно до індивідуальних можливостей студента).
2. Підбір на слух та транспонування відомих танцювальних мелодій за власним вибором.
3. Ескізне вивчення двох різнохарактерних творів.

Змістовий модуль III

Тема 1. Робота над поліфонічними творами.

Тема 2. Ескізне вивчення творів.

Тема 3. Робота над додатковою частиною індивідуального робочого плану:

1. Читання з аркуша (3-4 сторінки нотного тексту на тиждень за доступним ступенем складності відповідно до індивідуальних можливостей студента).
2. Підбір на слух та транспонування акомпанементу до дитячих пісень за власним вибором (1-2).
3. Ескізне вивчення двох різнохарактерних творів.

Змістовий модуль IV

Тема 1. Розвиток навичок гри акомпанементу та гри в ансамблі.

Тема 2. Робота над академічним репертуаром.

Тема 3. Робота над додатковою частиною індивідуального робочого плану:

1. Створення музичної колекції з 3 творів, об'єднаних за жанровим чи образним принципом.
2. Ескізне вивчення творів з музичної колекції.
3. Самостійна робота над інструктивним матеріалом.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

У державних документах, які визначають розвиток національної освіти, підкреслюється, що головною метою навчання й виховання є забезпечення умов для творчої самореалізації особистості. Це в свою чергу визначає провідне місце самостійної діяльності студентів у структурі навчального процесу сучасної вищої школи, тому що самостійна робота насамперед творчого характеру – першооснова особистісного розвитку, евристичної і креативної самореалізації, набуття пізнавальної і професійної компетентності.

Самостійна робота студентів – це особлива форма навчальної діяльності, спрямована на формування самостійності студентів і засвоєння ними сукупності знань, вмінь, навичок, що здійснюються за умовами запровадження відповідної системи організації всіх видів навчальних занять. Самостійна робота студентів дає можливість наблизити навчальну діяльність до майбутньої професії через системи типових завдань зі спеціальності та з конкретної дисципліни, тобто реалізувати професіоналізацію навчання.

Дидактичне значення самостійної роботи в професійній підготовці фахівців і розвитку їх навчальних вмінь таке:

1. У процесі самостійної роботи студенти набувають більш глибоких знань, які характеризуються такими критеріями, як системність, оперативність, гнучкість і міцність знань.

2. Самостійна робота впливає на формування самостійності мислення. Студенти виробляють у собі здатність самостійно вирішувати навчальні завдання та творчо реалізувати набуті знання, вміння та навички.
3. Самостійна робота відіграє важливу роль в удосконаленні таких професійно-важливих якостей особистості, як наполегливість, завзятість, цілеспрямованість.

Мета організації самостійної роботи студента – надавати максимальну можливість для розвитку особистості і професійних якостей, творчої індивідуальності майбутнього фахівця, а також:

- розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності;
- формування потреби безперервного самостійного поповнення знань;
- здобуття глибокої системи знань як ознаки міцності;
- самостійна робота студентів як результат їх морально-вольових зусиль.

Організація самостійної діяльності студентів повинна ґрунтуватися на основних принципах організації навчання з урахуванням специфіки самостійної роботи:

1. Принцип свідомої навчально-пізнавальної діяльності. Самостійне навчання студентів повинно будуватися на мотивації орієнтованості і спрямованості діяльності особистості. Завданням організації самостійної пізнавальної діяльності є сформування спонукальних мотивів до навчання. Дати поштовх до розвитку таких якостей особистості як самоорганізація, цілеспрямованість, прагнення до самовираження.
2. Принцип науковості навчання є досить важливим в організації самостійної пізнавальної діяльності студентів – майбутніх фахівців. Застосування цього принципу зобов'язує викладача удосконалювати методикау навчання, спираючись на наукові досягнення.
3. Принцип наочності навчання базуються на охопленні всіх сфер навчання (психомоторної, емоційної та пізнавальної) та на

використанні всіх способів сприйняття інформації особою (слухового, зорового) і повинен брати до уваги піраміду пізнання, тобто процент засвоєння знань залежно від виду навчальної діяльності.

4. Принцип системності і послідовності навчання вимагає певної схеми навчання, яка спирається на наявний досвід, знання, уявлення і навички. комплекс знань, отриманий у процесі самостійного вивчення, обов'язково повинен використовуватися. Застосування принципу послідовності співпадає із поступовим розвитком особистості.
5. Принцип зв'язку з практичною діяльністю у професійному майбутньому. Цей принцип віддзеркалює зв'язок навчання студентів зі специфікою майбутньої професійної діяльності. Саме врахування цього принципу під час організації самостійної практичної діяльності є вирішальним у формуванні соціальної активності, соціального самовираження.
6. Принцип відповідальності індивідуально-психологічних особливостей учасників занять до специфіки навчання.

Уміння студентів самостійно працювати над музичним матеріалом забезпечує високу професійну підготовку спеціалістів, формує уміння у майбутньому самостійно підвищувати свій науковий рівень, самостійно приймати рішення при необхідності розв'язання певної проблеми.

Організація самостійної роботи має системний характер протягом всього часу навчання студентів і включає:

- самостійну роботу під час аудиторних занять, яка передбачає самостійне опрацювання та осмислення практичного та теоретичного матеріалу в аудиторії під керівництвом викладача;
- виконання завдань, винесених на самостійне опрацювання згідно навчальної програми (роботу над додатковою частиною навчального матеріалу).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

“Відмінно” – 5 (А). Високий рівень виконання самостійно опрацьованого навчального матеріалу з дотриманням авторського тексту, темпу, динамічних відтінків, агогічних відхилень, складних ритмічних конфігурацій та мелізмів, чисте, бездоганне, стабільне, технічне виконання музичного твору. Звук у всіх його проявах (динаміка, тембр, артикуляція, ритм) відповідає художній образності. Якість володіння засобами і прийомами музичної виразності у розкритті інтонаційно-виражальних можливостей інструмента відмінна. Відчуття форми і стилю твору; здатність до власної інтерпретації твору; високий рівень комунікативних умінь, артистизму та сценічної культури.

“Добре” – 4 (В). Високий рівень виконання самостійно опрацьованого навчального матеріалу : виконання чисте, стабільне, технічне з дотриманням авторського тексту, темпу, динамічних відтінків, складних ритмічних конфігурацій та мелізмів; належний рівень володіння штриховою технікою та звуком (динаміка, тембр, артикуляція, ритм). Якість володіння засобами і прийомами музичної виразності у розкритті інтонаційно-виражальних можливостей інструмента на належному художньо-технічному рівні.

“Добре” – 4 (С). Виконання на належному художньо-технічному рівні з дотриманням авторського тексту, темпу, динамічних відтінків, складних ритмічних конфігурацій та мелізмів. Артикуляція відповідає художній образності. Якість володіння засобами і прийомами музичної виразності у розкритті інтонаційно-виражальних можливостей інструмента добра. Інтерпретація відповідає художньому змісту музичного твору (з елементами творчості).

“Задовільно” – 3 (D). Посередній рівень виконання самостійно опрацьованого навчального матеріалу з неповним дотриманням авторського тексту, темпу, динамічних відтінків, складних ритмічних конфігурацій та

мелізмів; гра нестабільна, технічно недовершена, допускаються неточності нотного тексту. Артикуляція відповідає розкриттю музичного твору. Володіння інтонаційно-виражальними засобами музичної виразності задовільне. Погане відчуття стилю твору; посередній рівень комунікативних умінь, артистизму та сценічної культури.

“Задовільно” – 3 (E). Виконання самостійно опрацьованого навчального матеріалу на посередньому художньо-технічному рівні з неповним дотриманням авторського тексту, темпу, динамічних відтінків, складних ритмічних конфігурацій та мелізмів; гра нестабільна, технічно недовершена. Володіння інтонаційно-виражальними засобами музичної виразності задовільне.

“Незадовільно” – 2 (FX). Низький рівень виконання самостійно опрацьованого навчального матеріалу: гра нестабільна, мають місце зупинки, "бруд" при відтворенні нотного тексту. Артикуляція не відповідає розкриттю художнього змісту музичного твору. Володіння інтонаційно-виражальними засобами музичної виразності незадовільне.

“Незадовільно” – 2 (F). Низький рівень виконання самостійно опрацьованого навчального матеріалу: гра нестабільна, з зупинками та повторами складних фрагментів твору з недотриманням авторського тексту, темпу, динамічних відтінків; низький рівень володіння штриховою технікою та звуком. Артикуляція не відповідає розкриттю художнього змісту музичного твору. Володіння інтонаційно-виражальними засобами музичної виразності незадовільне. Поверхневе виконання, недотримання стилю твору; низький рівень комунікативних умінь, артистизму та сценічної культури.

7. ОРІЄНТОВНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ЕКЗАМЕНУ (фортепіано)

М. Мясковський. Двохголосна фуга соль мінор.
Д. Чимароза. Соната ре мінор
Л. Бетховен. Елегія.
Т. Попатенко. Кошеня та щеня (акомпанемент).

II

Г. Гендель. Маленька фуга.
Д. Бортнянський. Соната до мажор.
А. Хачатурян. Відтворення народного.
Ф. Шуберт. В дорогу.

III

І. С. Бах. Трьохголосна інвенція фа мінор.
Е. Денисов. Сонатина соль мажор.
К. Таку. Японське свято.
О. Островський. Хлопчики й дівчатка.

IV

М. Парцхаладзе. Етюд.
О. Лядов. Канон.
Д. Чимароза. Соната соль мінор
Р. Глієр. У полях.

ОРІЄНТОВНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ЕКЗАМЕНУ (баян, акордеон)

I

М. Дрімлюга. Пісня про школу
Бандура. Українська народна пісня
Ю. Щуровський. Козак

II

Вийди, вийди, сонечко. Українська народна пісня

Гопак. Український народний танець

С. Майкапар, Т. Корецький. Вальс

III

А. Філіпенко. Зацвіла в долині

Д. Ексоде. Менует

П. Чайковський. Хорал

IV

Й. Гайдн. Танець

Ф. Легар. Вальс

Аркан. Український народний танець

8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ТВОРІВ

ФОРТЕПІАНО

Поліфонічні твори

Аренський О. Чотири канона.

Бах В.Ф. Алеманда ре мінор. Арія соль мінор.

Бах І.С. Двохголосні інвенції. Маленька двохголосна fuga до мінор. Маленькі прелюдії та fugи. Французькі сюїти (за вибором).

Бах Ф.Е. Фантазія до мінор.

Бем Г. Ригодон.

Гендель Г. Дванадцять легких п'єс. 6 маленьких fug (за вибором).

Глінка М. Чотири двохголосні fugи. Поліфонічна п'єса ре мінор.

Жубинська В. Дитяча поліфонічна. Російська поліфонічна.

Кабалевський Д. Прелюдії та fugи.

Купере Ф. Рондо. Мелодія.
Купревич В. Фуга мі мінор.
Ліллі Ж. Куранта мі мінор.
Лядов О. Канон.
Майкапар О. Прелюдія та фуга.
Марутаєв М. Прелюдія та фуга.
Осокін М. Фуга.
Павлюченко С. Фугета ля мінор.
Пірумов С. Фугета ля мінор(на російську тему).
Пахельбель І. Буре. Сарабанда. Чакона.
Скарлаті О. Арія.
Тактакішвілі О. Поліфонічна п'еса.
Фрід Г. Іntenції: до мажор, фа мінор, ля мінор.
Щуровський Ю. Канон ля мінор.
Щедрін Р. Поліфонічний зошит (за вибором).
Ейлер Г. Чакона до мажор.

Твори великої форми

Бабаєв О. Сонатина сі-бемоль мінор.
Барток Б. Варіації соль мінор.
Балтін О. Одноголосна сонатина ля мажор.
Бойко Р. Сонатина фа мажор.
Бортнянський Д. Сонатина до мажор.
Волков К. Сонатина.
Габічвадзе І. Сонатина № 2.
Гайдн Й. Легка соната соль мажор. Пасторальна соната ля мажор.
Гедике О. Сонатина соль мажор.
Денисов Е. Сонатина соль мажор.
Діабелі А. Сонатина соль мажор.
Дусек Я. Сонатина соль мажор.

Жилинський О. Сонатина соль мажор.
Жупанович Л. Варіації на тему дитячої пісні.
Кабалевський Д. Варіації на французьку тему. Сонатина до мажор, ля мінор.
Келер Л. Сонатина соль мажор.
Клементі М. Сонатина соль мажор.
Кулау Ф. Сонатина до мажор.
Моцарт В. Сонатина до мажор.
Ніколаєва Т. Маленькі варіації у старовинному стилі.
Окунів Г. Вільні варіації. Сонатина до мінор.
Пірумов О. Варіації на тему Б. Бартока. Сонатина до мінор.
Раков М. Сонатина № 10.
Сабо Ф. Сонатина.
Салманов Р. Сонатина соль мажор.
Салютинська Т. Сонатина.
Самонов О. Сонатина соль мажор.
Сорокін К. Маленька сонатина ре-бемоль мажор.
Тамберг Е. Сонатина соль мінор.
Філіпченко В. Варіації на тему української народної пісні.
Хаслінгер Т. Сонатина до мажор.
Черні К. Сонатина до мажор.
Чимароза Д. Сонати: ре мінор, соль мінор, мі бемоль мажор, сі-бемоль мажор.
Чічков Ю. Маленька сонатина.
Шуть В. Сонатина № 3.

П'єси

Олександров О. 12 легких п'єс по бетховенським обробкам шотландських народних пісень (за вибором).
Аміров Ф. Ноктюрн.
Беркович І. Токатина.
Барток Б. Мікрокосмос. Маленькі п'єси для починаючих піаністів.

Бах І. Х. Менует соль мажор.

Бах Ф. Е. Сольфеджіо.

Бетховен Л. Сім народних танців. Два екосези. Багате лі.

Владигеров П. Маленька прелюдія. Танець.

Гаврилін В. П'єса.

Гайдн Й. П'єса мі мажор. Менует.

Гасанов Г. Ліричні п'єси на теми дагестанських народних пісень.

Геслер І. Токата до мажор. Скерцо сі-бемоль мажор.

Глазунов О. Мініатюра до мажор. Маленький гавот.

Глінка М. Мазурка до мінор.

Глієр Р. Шість п'єс(за вибором). Маленький марш. Мазурка. Рондо.

Гречанінов О. Освідчення.

Грибоедов О. Вальси.

Дваріонас Б. Прелюдія. Вальс соль мажор.

Жербін М. Маленька балада.

Караєв К. Маленький вальс.

Куперен Ф. Мелодія.

Майкапар С. Маленькі новелети.

Мендельсон Ф. Шість дитячих п'єс.

Мійо Д. Романс.

Моцарт В. Шість вальсів.

Павілайтіс Л. Дві п'єси.

Пригожин Л. Токата.

Райчич Р. Юмореска.

Рамо Ж. Два менуета.

Сероцький К. Прелюдія.

Ходжиєв П. П'ять маленьких прелюдій(за вибором).

Шуберт Ф. Вальс соль мажор. Два екосези.

Екер Я. Три мелодії.

Ешпай О. Маленька прелюдія.

Етюд

Бернс Г. 32 вибраних етюд(тв.61, 88).

Беркович І. Маленькі етюд.

Бертіні О. 28 вибраних етюдів(тв. 32).

Волков В. Етюд.

Гедіке О. 10 мініатюр у формі етюдів.

Друге Н. Етюд.

Лемуан О. Етюд тв. 37.

Лешгорн О. Вибрані етюд для починаючих.

Майкапар С. Прелюдія-стакато.

Черні К. Вибрані фортепіанні етюд під ред.Г. Гермера. Етюд тв. 821, 139.

Шіте Л. 25 етюдів (тв. 68).

Ансамблі

Беркович І. Фортепіанні ансамблі(за вибором).

Бетховен Л. Три марші.

Бізе Ж. Дитячі ігри.

Брамс І. Угорські танці.

Вебер К. Шість п'єс, тв.3, тв. 10.

Глінка М. Вальс з опери « Іван Сусанін»(для двох фортепіано у 8 рук).

Гріг Е. Симфонічні танці.

Кій Ц. Десять п'ятиклавішних п'єс.

Ліст Ф. Урочистий полонез.

Лядов О. Колискова.

Моцарт В. Нічна серенада.

Мусоргський М. Гопак.

Прокоф'єв С. Танці з балетів «Попелюшка», « Ромео та Джульєтта».

Раков М. Чотири п'єси.

Російські народні пісні в обробці П. Чайковського та О. Лядова.

Шостакович Д. Прелюдія. Тарантела (для двох фортепіано у чотири руки).
Шульгін Л. 10 російських народних пісень(за вибором).
Шуман Р. Східні картини.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ТВОРІВ

БАЯН, АКОРДЕОН

*Баян. Навчальний репертуар для підготовчої групи ДМШ /Ред.-
упорядники О. Ф. Денисов, В.В. Угринович. – К., 1984.*

Казав мені батько. Українська народна пісня

Дударик. Українська народна пісня

На вулиці скрипка грає. Українська народна пісня

Ой, не ходи, Грицю. Українська народна пісня

М. Дремлюга. Настала зима

Ой, дівчино, шумить гай. Українська народна пісня

К.Домінчен. Гуцульський танець

Ой, під горою. Українська народна пісня

М.Красев. Весела сопілочка

Ф.Кулау. Тема з варіацій Соль-мажор

Метелиця. Український народний танець

К.Мясков. Вальс

Баян. I клас ДМШ / Ред.-упорядники І.Д.Алексеев, М.І.Корецький. –К., 1985

Не летай, соловей. Російська народна пісня
Во саду ли, в огороде. Російська народна пісня

Два півники. Українська народна пісня

Зозуля. Чеська народна пісня

Вийшли в поле косарі. Українська народна пісня
Ой, з-за гори кам'яної. Українська народна пісня
Ой, ти, дівчино, заручена. Українська народна пісня
Ви, музики, хлопці добрі. Українська народна пісня
Веснянка. Українська народна пісня
Уж ты, Ванька, пригнись. Російська народна пісня
Савка і Гришка. Білоруська народна пісня
Уж как по мосточку. Російська народна пісня
М.Чайкін. Пісенька
Галя по садочку ходила. Українська народна пісня
Я на гору шла. Російська народна пісня
Ой, Василю, Василечку. Українська народна пісня
Лисичка. Українська народна пісня
Как на тоненький ледок. Російська народна пісня
Бандура. Українська народна пісня
Трояк. Польський народний танець
Латиська народна полька. Обр. А. Жилінського
Посею лебеду на берегу. Російська народна пісня
Дощик. Українська народна пісня
С. Майкапар. Анданте
А. Філіпенко. Святковий вальс
Е.Юцевич. Марш
А. Філіпенко. По малину в сад підем
А.Спадавеккіа. Добрий жук
М.Михайлов. Пісня
Ш.Відор. Старовинний французький галоп
У кожного свій музичний інструмент. Естонська народна пісня
Ах, улица широкая. Російська народна пісня
Д.Січинський. Ой, піду я до гаю
О.Гедіке. Полька

Кучерява Катерина. Українська народна пісня

На вулиці скрипка грає. Українська народна пісня

М.Глінка. Полька

Янка. Білоруський народний танець

М.Чайкін. Танець Снігуроньки

М. Чайкін. Наспів.

Аккордеон в музыкальной школе. Вып. № 57 / Сост. А.Крючков. - М., 1989

Д.Кабалевский. Песенка.

А.Корнеа-Ионеску. Фанфары

К.Орф. Пьеса.

К. Орф. Танец

Популярні мелодії для баяна або акордеона. Вип. 2 / Ред. - упорядники

О.Ф.Денисов, В.В.Угринович. -К., 1989

Ой, на горі калина. Українська народна пісня

Улица. Російський народний танець

Ризький вальс на губній гармошці

*Народные -песни и танцы в обработке для баяна. Вып. 17 /Сост. Ю. Зенков.
-М., 1983*

Как за речкою, да за Дарьею. Обр. Римського-Корсакова

Вьон на воде извивается. Обр. П. Чайковського

Кукует кукушечка. Обр. Ю. Зацарного

Возле речки, возле мосту. Обр. С. Павина

Школа игры на баяне / Сост. Ю. Акимов. – М., 1980

С. Майкапар. Первые шаги

Д. Кабалевский. Маленькая полька

А. Филиппенко. Праздничная

М. Глинка. Хор крестьянок из оперы «Иван Сусанин»

Д. Кабалевский. Песенка

*Хрестоматія аккордеоніста: 1-2 класи ДМШ / Сост. Ф. Бушуєв, С. Павин. –
М., 1980*

В. Волков. Ласковая песенка
Е. Аглинцова. Русская песня
В. Витлин. Дед Мороз
А. Филиппенко. Новогодняя полька
Ю. Блинов. Грустная сказка
Д. Шостакович. Танец
А. Гедике. Танец
Т. Хренников. Песенка
Д. Кабалевский. Полечка
С. Майкапар. Колыбельная сказочка
Самоучитель игры на баяне / Сост. О. Агафонов, П. Лондонов
Ю. Соловьев. Марш
А. Крылоусов. Маленький вальс
П. Лондонов. Маленький вальс
Ю. Соловьев. Колыбельная
А. Крылоусов. Танец
О. Агафонов. Колыбельная
Альбом начинающего баяниста. Вып. 32 / Сост. А. Талакин. – М., 1985
В. Куртиди. Светлячок
П. Булахов. Уж я с вечера сидела
А. Дюбюк. Ах, утушка луговая
Во заводе были мы. Русская народная песня. Обр. В. Ефимова
П. Булахов. Со кручинушки шатаюсь
Самоучитель игры на баяне / сост. О. Агафонов. – М., 1983
К. Вебер. Хор охотников
Ф. Шуберт. Форель
И. Дунаевский. Молодежная
М.Глинка. Ты, соловушка, умолкни
П. Чайковский. Песня Томского из оперы "Пиковая дама"
М.Глинка. Полька

Хрестоматія з слухання музики / Ред. - упорядник К.Майбурова. - К., 1980

М.Лисенко. Пісня Лисички з опери "Коза-дереза"

П.Чайковський. Марш дерев'яних солдатиків

П.Чайковський. Камаринська

Метелиця. Український народний танець

Из-под дуба, из-под вяза. Російський народний пісня-танець

Хрестоматія аккордеоніста. 1-2 класи ДМШ / Сост. Ф.Бушуев, С.Павин. - М., 1980.

В.Моцарт. Вальс

И.Брамс. Колыбельная

Ф.Шуберт. Вальс

К.Вебер. Танец

В.Ребиков. Птичка

А.Даргомыжский. Романс

И.Глинка. Мазурка из оперы "Иван Сусанин"

Баян. 1 клас ДМШ / Ред. - упорядники І.Д.Алексев, М.Д.Корецький. -К.,1980

Г.Беренс. Етюд № 5 До мажор

М.Лисенко. Етюд № 7 До мажор

І.Беркович. Етюд № 8 До мажор

В.Мотов. Етюд № 32 ля мінор

Хрестоматія баяніста: упражнения, этюды / Сост. А.Судариков. – М., 1983

К.Черни. Етюд До мажор

Б.Фиготин. Етюд До мажор

Г.Вольфарт. Етюд ля мінор

К.Гурлит. Етюд ля мінор

А.Рожков. Етюд До мажор

Пісні для учнів 1-3-х класів загальноосвітньої школи / Упор. Л.Греков. - К.,1982

А.Філіпенко. Новорічна

Не летай, соловей. Російська народна пісня. Обр. А.Єгорова

Веселі гуси. Українська народна пісня. Обр. М.Красева

Женчичок-бренчичок. Українська народна пісня. Обр. Я.Степового
Ой, вийду я за воротонька. Українська народна пісня. Обр. А. Лядова
Земелюшка-чернозем. Російська народна пісня. Обр. А. Лядова
Пісні для учнів 4-5-х класів. - К., 1977.

Ф. Назаров. Пахтаой

С. Любский. Ах вы, сени, мои сени

Сонце. Грузинська народна пісня

М. Лисенко. Перепілочка

М.Глінка. Не щебечи, соловейку

Світлочок. Грузинська народна пісня

Другий рік навчання

Популярні мелодії для баяна або акордеона. Вип. I. - К., 1988

Їхали козаки із Дону додому. Українська народна пісня

Ой, чорна я си чорна. Українська народна пісня

Цвіте терен. Українська народна пісня

Їхав козак містом. Українська народна пісня

Ой, на горі білий камінь. Українська народна пісня

У кінці греблі шумлять верби. Українська народна пісня

Несе Галя воду. Українська народна пісня

Отрада. Російська народна пісня

Самоучитель игры на баяне / Сост. А. Басурманов. - М., 1982

"Елочки-метелочки". Сибирские народные припевки

В.Ефимов. Деревенская полька

Янка. Белорусский народный танец

*Хрестоматія з слухання музики. 1-3 класи / Рад. - упорядник К.В. Майбурова. -
К., 1980*

Лявониха. Білоруський народний танець

Ш. Гуно. Марш з опери "Фауст"

Летіли орлята. Українська народна пісня

Аркан. Український народний танець

Р.Шуман. Веселий селянин

Р.Шуман. Сміливий вершник

Аккордеон в музыкальной школе. Вып. 57 / Сост. А.Крючков. - М., 1989

Й.Гайдн. Танец

Ф. Легар. Вальс

Люди работают. Моравская народная песня

Мимо реченьки. Чешская народная песня

Альбом начинавшего баяниста. Вып. 66 / Сост. В.Грачев. - М., 1984

Ф.Шуберт. Два вальса

А.Гречанинов. Мазурка

В.Грачев. Балетный танец

Ходила младшенька. Русская народная песня

Как на улице шумят. Русская народная песня

А.Абрамов. Полька

Репертуар аккордеониста. Вып. 56 / Сост. В. Грачев. - М., 1984

Ф. Бушуев. Расставание

К.Мухатов. Маленький вальс

Э.Шони. Мазурка

Поставлю я ведерочки на лед. Русская народная песня

Аккордеон в музыкальной школе. Вып. 47 / Сост. С.Павин. - М., 1964

Микита.Белорусский народный танец. Обр. А. Талакина

Л.Бетховен. Контрданс

П.Чайковский. Танец из балета "Лебединое озеро"

И.Шестериков. Таймырский хоровод

В.Грачев. Детская полька

"Прачки". Словацкая народная песня

Альбом начинающего баяниста. Вып. 32 / Сост. А. Талакин,- М.. 1985

Ю.Левитин. Полька

Я.Сен-Люк. Буре

В.Моцарт. Юмореска

Меж крутых берегов. Русская народная песня

В.Моцарт. Менуэт

В.Моцарт. Сарабанда

Пісні для учнів 1-3-х класів загальноосвітньої школи / Упор. Л.А.Греков. - К., 1985

М.Раухвергер. Жовтенята

Б.Фільц. Морозець

Ой, есть в лісі калина. Українська народна пісня. Обр. Л.Ревуцького

В. Іванников. Наша мама

Сів комарик на дубочку. Білоруська народна пісня. Обр. С.Полонського

Щебетала пташечка. Українська народна пісня. Обр. Я.Степового

У кожного свій музичний інструмент. Естонська народна пісня. Обр.

Х.Кирвітса

Баян. 2 клас / Ред. - упорядники І. Алексеев, М. Корецький. - К., 1981

С.Гулак-Артемовський. Пісня Карася з опери "Запорожець за Дунаєм"

Я.Степовий. Колискова

Ф.Шуберт. Екосез

В.Моцарт. Вальс

М.Глінка. Каватина Людмили з опери "Руслан і Людмила"

В.Моцарт. Менует

М.Мусоргський. Гопак з опери "Сорочинський ярмарок"

В.Моцарт. Полонез

Д.Кабалевський. Похідний марш

О.Даргомижський. Козачок

Д.Кабалевський. Клоуни

А.Жилінський. Етюд До мажор

Г.Вольфарт. Етюд Ре мажор

Школа игри на баяне / Сост. Ю.Акимов. - М., 1980

И.Яшкевич. Этюд Ре мажор

Н.Ризоль. Этюд До мажор

Ю.Акимов. Этюд ля минор

Б.Барток. Этюд До мажор

В.Мотов. Этюд Соль мажор

Школа игры на баяне / Сост. А.Онегин. - М., 1981

А.Онегин. Этюд Соль мажор

Ю.Соловьев. Этюд ре минор

А.Лемуан. Этюд До мажор

Н.Горлов. Этюд Соль мажор

9. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ДОДАТКОВИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ (ФОРТЕПІАНО, БАЯН, АКОРДЕОН)»

Оволодіння необхідними навичками гри на додатковому музичному інструменті відповідає сучасним вимогам підготовки висококваліфікованого викладача музики, який зможе здійснити всебічне музичне навчання та виховання учнів загальноосвітньої школи.

Специфіка проведення індивідуальних занять не дає можливості скласти чіткий поурочний план роботи. Модульна тематика деякою мірою прагне відобразити вузлові моменти роботи в класі додаткового музичного інструменту .

Робота на індивідуальних заняттях передбачає опрацювання музичного матеріалу, який виноситься на модульний контроль.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

При складанні індивідуальних учбових планів треба враховувати послідовність навчальних завдань, необхідність формування нових вмінь та навичок на основі раніше набутих.

Такий підхід вимагає знання репертуару і глибокої осмисленості його підбору. Пропонуючи учню програму, необхідно надати йому можливість вибору з декількох варіантів у кожному жанрі, що сприяє розвитку почуття відповідальності, самостійності, стимулює аналітичне мислення й емоційне реагування. Вибір, що зробив учень, допоможе оцінити рівень його художнього мислення і скоригувати відповідно до цього подальші завдання.

Такого ж копіткого планування потребує робота з усіх напрямків творчої діяльності: підбір на слух, транспонування, читання з аркуша, гра в ансамблі і т.ін. Усі ці форми роботи необхідно органічно й регулярно уводити до процесу навчання, що має сприяти активізації музичного мислення, розвитку творчої ініціативи, поліпшенню виконавського рівня.

В усіх видах творчої діяльності планувати матеріал слід таким чином, щоб він допомагав закріплювати сформовані практичні вміння та навички та спонукати учнів до їх самостійного використання.

З метою повнішого розвитку самостійності та самоконтролю слід постійно пропонувати учням невеликі завдання для індивідуальної роботи. Це може бути вільно дібраний твір за умови, що учень достатньо підготовлений до самостійного вирішення окремих художніх та виконавських завдань. Такі завдання слід пропонувати практично на кожному занятті, вимагаючи при перевірці аргументування прийнятих рішень, розвиваючи таким чином здатність аналізувати, вміння робити висновки.

Успіх навчання безпосередньо поєднують з умінням учнів читати музичний текст. Час, що присвячується цьому на занятті, слід присвятити розвитку слухових та рухових уявлень на основі зорового сприйняття, аналізу всіх елементів музичного тексту та їхніх взаємозв'язків. Необхідно спочатку навчати читанню окремих елементів, потім – більших музичних побудовань.

Індивідуальний план учня складається на півроку або на увесь навчальний рік. Включені до плану завдання повинні відповідати можливостям учня і сприяти його подальшому розвитку.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МУЗИЧНОГО РЕПЕРТУАРУ

Від правильно дібраного репертуару залежить успішність учня та його напрямок розвитку. При цьому слід враховувати наступні моменти:

1. Обрані твори мають забезпечувати різнобічність музично-виконавського розвитку учня.
2. Належить враховувати попередній репертуар та індивідуальний підбір творів для кожного.
3. Репертуар повинен виховувати особисте ставлення учнів до музичних творів.
4. Постійно слід розширювати межі художніх творів програми.
5. Підбір репертуару можна здійснювати як з конкретною виконавською метою, так і з виховною метою (знайомство з композитором, його творчістю).

Обсяги музичної літератури дають змогу добирати найкращі твори для кожного учня відповідно до рівня розвитку. При цьому однаково важливо включати до програми учня твори, які відповідають його уподобанням, у яких він може виявити себе найкращим чином, а з іншого боку, твори, що сприяють розширенню музичного світогляду учня, виховують його смак, допомагають всебічно розвивати навички гри та оволодіння інструментом. Важливо поряд із класичними творами, перевіреними досвідом, включати до репертуару сучасні твори – такі, в яких світ художніх образів і переживань, близький молодим людям, написаний свіжо і яскраво. Педагог повинен бути пропагандистом нового і кращого. Шаблон у репертуарі призводить непомітно

до ремісництва навіть досвідченого педагога. Постійний пошук нового і кращого – це умова захоплення своєю професією, умова педагогічної творчості і постійного підвищення рівня майстерності. У виборі літератури треба керуватися високими художніми і педагогічними критеріями. Проблема добору творів як фактору виховання музиканта, репертуарна політика в навчальних закладах заслуговує глибокого і детального вивчення. “Методичні поради” до будь-якої програми містять обговорення прав і обов’язків педагога щодо планування навчання та можливості прискореного навчання більш здібних учнів.

У виборі репертуару можуть допомогти програми з додаткового музичного інструменту (фортепіано, баян, акордеон), до яких надаються об’ємні репертуарні списки. Разом з тим вони можуть слугувати лише свого роду орієнтиром, тому що, з одного боку, ці списки не в змозі охопити всі художньо цінні та корисні твори, а з іншого, репертуар повинен систематично поповнюватися новими доробками. Крім того, у кожного викладача свої вимоги до якості творів та власні критерії формування репертуару для кожного учня окремо. Педагогу-початківцю, завжди необхідно спеціально продивлятися відповідну музичну літературу для фортепіано – як нову, так і давно відому, зважувати всі “за” і “проти”, оцінювати твір не абстрактно, а в зв’язку з роботою над ним конкретного учня.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В КЛАСІ ДОДАТКОВОГО МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ

У класі додаткового музичного інструменту (фортепіано, баян, акордеон) навчання здійснюється індивідуально. Урок – основна форма навчання. На уроці учні отримують необхідні знання, формуються певні навички, спрямовується музичний розвиток. Слід пам’ятати про важливість кожного уроку, який повинен бути системний і цікавий. Загальне призначення уроку,

незалежно від мети, можна визначити як перевірку стану роботи на певному етапі та забезпечення її успішності в майбутньому. На уроках підбивається підсумок виконаних домашніх завдань, дається творчий поштовх і матеріал для подальшої роботи. Як відомо, точного плану кожного заняття за тематикою не складають: самий метод занять і вельми персоналізований зміст уроків не дозволяють вводити таку регламентацію. Індивідуального плану роботи учня досить для проведення навчання. Підготовка до уроку може включати перегляд фортепіанної літератури, різних редакцій того чи іншого твору, ознайомлення з першоджерелами, музично-історичного, біографічного матеріалу. Робота з вивчення твору, набуття і розвиток виконавських навичок становлять основний зміст самостійних занять і в той же час послуговують провідним матеріалом уроку.

На початку семестру складається програма, до якої входять гами, арпеджіо, етюдів, п'єси, поліфонії, велика форма, читка з аркуша, ансамблі. Спочатку вивчаються п'єси, гами, етюдів.

Зміст уроку:

1. Перевірка вивченого.
2. Нові завдання (розбір твору).
3. Домашнє завдання.

Як правило, на одному уроці неможливо однаково глибоко і досконально займатися всіма творами програми; на це не вистачить часу і уваги учня. Тому або прослуховується увесь репертуар і даються загальні вказівки, або обирається для детальної роботи декілька творів. Вибір творів для роботи на уроці не може бути випадковим. Не можна допускати, щоб ті чи інші розділи репертуару залишалися тривалий час без уваги. Різноманітність мети занять вимагає від педагога вміння вести навчання в усіх напрямках, свідомо, коли цього потребують конкретні умови, висуваючи на перший план той чи інший аспект. Крім роботи над творами, яка займає основне місце, на уроці

обов'язкове виконання гам, арпеджіо, інших вправ. Також у ході уроку здійснюється робота з розвитку навичок читання з аркуша.

Одна з важливих проблем – взаємозв'язок уроку і домашнього завдання. Те, наскільки змістовним і цікавим був урок для студента, позначиться і на його наступній самостійній роботі. У цьому одне з призначень уроку – викликати відповідну реакцію учня, систематизувати пізнане і працювати далі самому. Розвиваючи, поглиблюючи інтерес до музики, треба навчати учня займатися самостійно, привити любов до самого процесу праці на інструменті. Працюючи в класі додаткового музичного інструменту, необхідно поступово ознайомлювати учнів з музичними поняттями і термінологією. Виховання такої грамотності полегшує розуміння та усвідомлення твору, що вивчається, його структури, допомагає свідомому слуханню, вмінню орієнтуватись у творі, привчає мислити по-музичному. Поступово усвідомлення творів програми стає невід'ємною частиною прочитання тексту.

Існує чотири музично-дидактичних принципи, завдяки яким досягається максимальний розвиток у навчанні і які в комплексі здатні створити досить стійкий фундамент навчання:

1. Збільшення об'єму використаного у навчально-педагогічній діяльності матеріалу, розширення репертуарних рамок за рахунок звернення до максимально великої кількості музичних творів, художньо-стильових явищ мистецтва.

2. Прискорення темпів вивчення визначеної частини навчального матеріалу, відмова від непомірно довгих термінів роботи над музичними творами, установка на оволодіння необхідними виконавськими навичками і вміннями за короткий час.

3. Використання в ході уроку якнайбільшої кількості музично-теоретичних та музично-історичних матеріалів, збагачення свідомості учня системою уявлень і знань, пов'язаних із конкретним матеріалом.

4. Необхідність такої роботи з матеріалом, у ході якої максимально виявляється самостійність та творча ініціатива студента.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ЕТАПИ РОБОТИ НАД МУЗИЧНИМ ТВОРОМ

Нотна література дає великі можливості для повноцінної роботи. У ході занять, вдало підбираючи твори, керується розвитком учня. Таким чином, твори, що вивчаються, виступають засобом оволодіння виконавськими навичками, досягнення відповідного рівня музичної підготовки. Мета роботи над конкретним твором - змістовне, яскраве, технічно досконале виконання.

Робота над музичним твором залежить від самого твору, а також від віку і психології учня, його обдарованості, рівня музичного та загального розвитку, майстерності показів педагога.

Вивчення твору являє собою цілісний процес, який має три етапи:

1) ознайомлення з твором і його розбір;

2) подолання загальних і часткових труднощів, пов'язаних із виконанням деталей;

3) зібрання всіх розділів твору у єдине ціле, робота над ним.

Ознайомлення з твором – дуже важливий момент. Граючи його раз і другий (з можливою для себе точністю, яка залежить від навичок читання з аркуша і музичного розвитку в цілому), учень сприймає в загальному вигляді музичний зміст твору, характерні ознаки, форму. Ознайомившись із твором, треба переходити до ретельного прочитання тексту, до його розбору. Грамотний, музично усвідомлений розбір складає основу для подальшої правильної роботи. Час, який іде на розбір, музично-художній рівень аналізу цілком відмінні в учнів різного ступеня музичного розвитку і здібностей. Уважне ставлення до тексту ще під час розбору призводить до вдумливого вивчення і послідовного виконання всіх авторських вказівок. Звучання під час розбору залежить від характеру твору і його основних виразних особливостей. Однак можна звернути увагу на відносно більшу, ніж знадобиться потім, повноту звучання і стійкість звуковидобування.

Важливо звернути увагу на виконання аплікатури. Неуважне ставлення до неї приводить до подовження роботи, і цей недолік зустрічається досить часто – особливо на етапі розбору твору. Глибоке, вдумливе вивчення тексту, увага до деталей потребує поєднання гри напам'ять з грою по нотах. Механічне заучування, що досягається тільки шляхом багаторазового і часто формального, бездумного програвання, базується на моторній пам'яті, воно позбавлене музичного змісту і при цьому потребує більш тривалої роботи. Вивчення напам'ять слід вести спочатку за окремими великими чи малими розділами, побудуваннями, у повільному темпі, потім переходити до поєднання їх у більші частини, накладаючи вслуховування і детальне усвідомлення тексту. Таке виконання повинно бути добре засвоєно і закріплено у пам'яті. Спроби передчасно перейти до рухливих темпів зазвичай погано впливають на якість гри, оскільки не можна зберегти при цьому музичну усвідомленість виконання.

Після розбору розпочинається робота над окремими завданнями, більш загальними, якщо твір написано в одній фактурі, одному настрої, і більш деталізовано, якщо твір контрастний за змістом. Перед виконавцем постає багато окремих проблем і відповідно вимог. З чого розпочинати роботу, які труднощі долати, визначатимуть конкретні обставини: даний учень і даний твір, однак навіть типових виконавських завдань дуже багато. Тому важливо не намагатися їх класифікувати, а виявити, якими основними положеннями повинна визначатися робота. Навіть у вузько технічній роботі обов'язково потрібне вслуховування у гру, прискіпливе ставлення до якості звуку, вміння вирізняти всі неточності. Вслухаючись у своє виконання, порівнюючи його із власними уявленнями за допомогою внутрішнього слуху, є змога відчутти і усвідомити різницю між метою і тим, що вже досягнуто.

Підсумовуючи, визначимо основні умови успішності роботи, а саме: усвідомленість занять; вміння дослухатися до своєї гри; слухове уявлення конкретної звукової мети; правильне визначення основних труднощів, як наслідок – членування складних побудовань або окремих елементів музичної тканини; усвідомлення першочергових завдань і шляхів їх вирішення;

постійний контроль за якістю звучання і підкорення музичному змісту навіть суто технічної роботи.

Попередня робота над окремими розділами не виключає необхідності програвати твір цілком. Формування здатності слухати, охоплювати увесь твір і вміння його цільно виконати є важливою складовою навчання. Вагомою умовою цільного виконання є відчуття загальної лінії розвитку твору. Загальна лінія розвитку - стрижень відповідної виразності й усвідомленого виконання. Належне виконання твору не може бути досягнуто без розуміння виразного значення його форми. Треба пам'ятати, що форма невідокремлена від змісту, від задуму автора. Сприймаючи спрямованість розвитку, важливо відчувати грані між основними розділами твору, виявляти їхнє змістове значення. Слід навчити дослухати розділ, що виконується, і яскраво, рельєфно починати наступний за ним. Зміст роботи на заключній стадії дозволяє встановити загальний виконавський план твору. При виконанні належить не тільки уявляти виконавський план твору в цілому, його лінію розвитку, але й знати, які виразні деталі в тому чи іншому розділі є головними, на чому слід зосередити увагу. У цей період вся попередня робота повинна оформитися у закінчене ціле.

Потрібно також уточнити темп виконання. Він не може бути одним для всіх виконавців, однак загальне уявлення про темп даного твору все ж залишається більш-менш сталим. Визначенню темпу сприяють авторські вказівки, розуміння характеру твору, його стилю. У кожному окремому випадку слід знайти темп, який дозволить учню добре відчувати себе під час виконання твору.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота здійснюється:

- на самому уроці – і тоді вона стає органічною частиною заняття;

- у процесі підготовки завдань, отриманих на уроці – і тоді вона доповнює та закріплює вивчене на попередньому занятті.

Самостійна робота не зводиться тільки до виконання домашніх завдань, а займає велике місце й на уроці.

Підвищувати якість самостійної роботи – значить послідовно розвивати мислення і самоконтроль учня, привчати його до подолання труднощів, до вміння самому справлятися з більш складними завданнями, а також проявляти ініціативу у виборі необхідних для виконання засобів і прийомів. Самостійне вирішення завдань потребує напруженої роботи думки, уваги та цілеспрямованості. За інтенсивної та систематичної роботи на уроці ефективно і виконання домашньої роботи.

Основа самостійної роботи:

1. Виховання цілеспрямованої уваги.
2. Формування навичок самостійного виконання завдань на уроці.

Напрямки роботи:

1. Початківцям слід показати характер музичного твору, його ритмічність, технічну й художню роботу.

2. Поставити завдання на наступний урок.

3. Обов'язковий слуховий контроль, праця над недоліками, самооцінка.

4. Аналіз уроку (визначити завдання, виховувати волю, самостійність, шляхи подолання технічних труднощів).

5. Вибір засобів музичної виразності (штрихи). Таким чином, головним завданням є планомірне формування музично-слухових уявлень.

Як же підійти до самостійного вирішення завдань, які виникли у процесі роботи над творами? Перш за все, необхідно розчленити їх і розташувати послідовно у часі таким чином, щоб на першому плані була одна, але найбільш важлива для даного випадку задача. Важливо вирішити її безпосередньо на уроці. Послідовно залучаючи до процесу інші завдання, необхідно пов'язувати їх з попередніми, спираючись на вже набуті вміння. Роботу слід проводити таким чином:

1. Перше завдання при самостійній роботі – точне відтворення нотного тексту. Однак важливо не тільки правильно перенести ноти з нотного стану на клавіатуру, але й сприйняти й усвідомити їх як складові елементи музичної фрази, як компоненти її мелодико-гармонійної структури. При виконанні нотного тексту треба пояснювати, як і що повинно бути виконано, поставити мету роботи й усвідомити засоби, які належить застосувати для досягнення наміченого. На уроці дають вказівки щодо аплікатури, її точного виконання, але це завдання попутне. Мова про аплікатуру буде більш докладною після усвідомлення сутності твору.

2. Наступний момент роботи – уточнення ритмічних уявлень у даному творі. Це завдання органічно пов'язане з попереднім, оскільки усвідомлення нотного тексту підводить до уточнення ритмічних уявлень. Формування звуковисотних і ритмічних уявлень на основі зорового сприйняття нотного запису досягається шляхом мовчазного читання тексту і внутрішнього проспівування мелодії, тобто шляхом координації слухового уявлення про тривалості з ігровими навичками. Так досягається вміння оперувати своїми слуховими і руховими уявленнями, що сприяє засвоєнню нотного тексту.

3. Засвоєння тексту повинно супроводжуватися усвідомленням структури музичного твору. Якщо спочатку воно має характер загального бачення твору, у ході вивчення тексту, розуміння структури є опорою для усвідомлення музичних образів, а тим самим і для кращого засвоєння нотного тексту.

4. Взаємозв'язок у виконанні усіх попередніх завдань – головна умова під час вибору необхідних засобів для досягнення відповідної якості виконання та подолання технічних труднощів, які виникають. Лише відштовхуючись від змісту твору і усвідомлюючи шляхи його втілення, можливо вірно виконати технічні завдання.

5. Вибір необхідних для виконання засобів музичної виразності пов'язано з попередніми завданнями і не може бути відірваним від усього процесу роботи над твором. Характер звучання, прийоми звуковедення (легато, стакато, штрихи, ліги, акценти), динамічні характеристики, темп - все це визначається

сутністю того, що виконується, і знаходиться у знаках нотного запису. З перших занять треба вчитися розуміти їх і намагатися точно відтворювати. Усвідомлене виконання тексту нерозривно пов'язано із засобами музичного фразування (рух мелодійної лінії до її вершини, підйом і спад мелодії, початок і кінець фрази). На цій основі дуже легко добиватися виконання динамічних і агогічних вказівок.

З метою розвитку самостійності, належить на кожному уроці пропонувати невеликі завдання для самостійної роботи, вимагаючи при перевірці аргументування прийнятих рішень, що розвиває здатність до аналізу, усвідомлення та вміння робити висновки й узагальнення.

Активізації самостійної роботи сприяє звернення до нових творів сучасних та зарубіжних композиторів, а також до маловідомих творів композиторів попередніх епох. Вміння самостійно розібратися у новому музичному матеріалі дуже важливе для майбутньої практичної діяльності.

ЕСКІЗНЕ ВИВЧЕННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Ескізне розучування твору – одна зі специфічних форм діяльності музиканта. Оволодіння матеріалом не зводиться у цьому випадку до високих ступенів завершеності, концертно-виконавської закінченості: робота припиняється трохи раніше. Останнім, заключним рубежем цієї роботи є етап, коли музикант в цілому знайомиться з образно-поетичним змістом твору, набуває художньо-достовірного уявлення про нього і як виконавець може втілити задум на інструменті.

Ескізна форма роботи веде до дієвого збільшення кількості музичного матеріалу, що опрацьовується, до значного збільшення обсягів того, що пізнається і засвоюється студентом у ході навчання. Дана форма роботи над твором, як і читання з аркуша, повною мірою реалізує один з центральних

принципів розвиваючого навчання, який потребує використання значного за обсягом музичного матеріалу в навчально-педагогічній практиці.

Часові обмеження у роботі над твором, що має місце за даної форми діяльності, означають прискорення темпів вивчення музичного матеріалу. Прискорюється і навчально-педагогічний процес: учень повинен засвоїти визначену інформацію за коротший термін. Це призводить до безперервного збагачення новими знаннями, до відмови від постійного повторення пройденого. Тим самим ескізна форма занять сприяє втіленню в життя дидактичного принципу розвиваючого навчання в музиці, стверджує необхідність підвищення темпів роботи з учбовим репертуаром, інтенсивного просування вперед, відкриває можливості для суттєвої переробки музичного матеріалу. Учень у цьому випадку не тільки знайомиться з твором поверхово, програвши його багато разів протягом невеликого часу, він значно глибше вивчає інтонаційно-виразну сутність твору, його конструктивно-композиційні особливості, емоційно-образний зміст. Навіть не довівши своє виконання до рівня технічної та виконавської завершеності, повною мірою досягаються основні творчі ідеї автора, його художньо-поетичний задум. Тим самим музичне мислення залучається до складної за структурою аналітико-синтетичної діяльності.

Репертуар для ескізного вивчення має бути максимально різним за складом, різнобічним стилістично і багатоплановим. Важливо, щоб твори, які розучуються в ескізній формі, подобалися, пробуджували живий і гарячий емоційний відгук.

Функції та обов'язки педагога в умовах ескізного вивчення значно змінюються. Основні проблеми, пов'язані з інтерпретацією музики та її технічним втіленням на інструменті, вирішуються при створенні ескізів у навчально-виконавській практиці самими учнями. Завдання педагога - намітити кінцеву художню мету роботи, надати їй спрямування, підказати вихованцю найбільш раціональні прийоми і засоби діяльності. При виконанні музично-виконавських ескізів акцент у заняттях зміщується в бік цілісного

втілення звукового образу, узагальнене виконання музичної форми, прагнення зіграти твір емоційно, у темпі, визначеному автором.

Потенційні можливості ескізної форми роботи стосовно загального музичного розвитку великі і різнобічні, виявлені вони можуть бути тільки за умови регулярного і систематичного звертання до такої діяльності. Ескізне засвоєння одних творів постійно повинно межувати на практиці із закінченим вивченням інших. Обидві форми навчальної діяльності повністю реалізують свої можливості лише в тісному, гармонійному поєднанні. Тільки за такої умови спрямованість на вирішення пізнавальних, музично-виховних завдань, вироблення необхідних професійно-виконавських якостей не буде суперечити вимозі вміння акуратно, точно і вимогливо працювати на інструменті.

ЧИТАННЯ З АРКУША

Читання з аркуша являє собою форму діяльності, що відкриває сприятливі можливості для всебічного і широкого ознайомлення з музичною літературою, забезпечує постійну появу нових музичних явищ, зміну вражень, інтенсивний приплив різнохарактерної музичної інформації.

Значення читання з аркуша полягає у наступному: розширюються горизонти пізнаного в музиці, поповнюються слухові враження, збагачується професійний досвід, збільшується багаж спеціальних знань, що відіграє активну роль у процесах становлення і розвитку музичної свідомості. Заняття читанням з аркуша важливі не тільки як засіб розширення репертуарного світогляду або накопичення різних музично-теоретичних і музично-історичних знань: ці заняття сприяють поглибленню, збагаченню і якісному покращенню самих процесів музичного мислення. Це один із найбільш перспективних шляхів загально-музичного розвитку.

Саме у процесі читання нот з аркуша повною мірою виявляють себе основні дидактичні принципи розвиваючого навчання:

- а) збільшення музичного матеріалу, що засвоюється під час навчання;

б) прискорення темпів його засвоєння.

Ознайомлення з новою музикою – процес, що завжди має яскраве емоційне забарвлення. Фактор емоційного ряду, коли відбувається загальний підйом музично-інтелектуальних дій, принципово важливий у структурі розумової діяльності людини.

Одна з головних умов правильного протікання процесу читання з аркуша - випередження читаючим того, що безпосередньо грається ним у даний момент. Маємо на увазі слідування очима за схемою: читаючий продивляється відрізок музичного тексту; проглядаючи ноти, одночасно трансформують їх за допомогою внутрішнього слуху в адекватну звукову картину; потім, користуючись системою слухо-клавіатурних зв'язків, втілюють елементи цієї картини у відповідні рухи, на інструменті. Чим вищий рівень розвитку музиканта-піаніста, тим ясніші та конкретніші його внутрішньо-слухові уявлення звуковисотних, ритмічних і тембрових компонентів музичної мови.

Друга умова: у вимозі до граючого невідривно стежити поглядом за нотним текстом. Тільки за цієї умови може бути забезпечено безперервне, плавне, логічне розгортання звукових дій. Невідривність погляду від тексту читаючого тісно пов'язано із вмінням грати не дивлячись на руки. Відриваючи очі від тексту, легко загубити фрагмент тексту, що виконується, втрачається частково або повністю зорово-слуховий контроль над музичним матеріалом.

Третя умова, що сприяє покращенню процесу прочитання музики, - орієнтування під час гри за графічними абрисами нотного запису, за контурами нотних структур, тобто вміння фіксувати для себе у нотному матеріалі типові формули фактури: гами, арпеджіо різних видів, тремоло, - що значно спрощує задачу читання нотного тексту.

Працюючи над формуванням навичок читання з аркуша, слід враховувати наступне:

1. Під час читання з аркуша немає необхідності виконувати всі нотні знаки. Принцип: мінімум нот – максимум музики. Текстовим скороченням і полегшенням підлягають фонові гармонійні звукоутворення (фігураційні

орнаменти, акордові комплекси), мелодійні малюнки, як і баси вимагають себе обережного ставлення.

2. Увага граючого під час читання з аркуша повинна бути спрямована на розпізнавання у нотному тексті й відтворення більш-менш закінчених, структурно завершених музичних думок. Тільки гра за фразами спроможна надати процесу читання усвідомленості, внутрішньої логіки та емоційного забарвлення.

3. Перед тим як читати музику безпосередньо за інструментом, слід ознайомитися з нею, прочитавши її подумки, програти подумки. Огляд і таке ознайомлення з новим музичним матеріалом дає змогу сконцентруватися на змісті музики, її формі та побудові, інтонаційних, гармонійних і ритмічних властивостях. Після попереднього прочитання твору подумки, він читається за інструментом значно легше і точніше, суттєво зменшується кількість помилок та ігрових огріхів, виконання стає більш вільним, художнім.

ТРАНСПОНУВАННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Процес транспонування музичного твору має свої особливості: з читанням з аркуша його поєднує безпосередній зв'язок між зоровим сприйняттям і музично-слуховим уявленням, з транспонуванням – збереження і перенесення слухових уявлень, що залишились у пам'яті після сприйняття твору в авторській тональності, у нову.

У формуванні навичок транспонування суттєво допомагають:

1) знання основ гармонії та вміння їх застосувати у практичній діяльності (виконання різних гармонічних послідовностей);

2) опанування аплікатурними формулами гам, арпеджіо, акордів у всіх тональностях.

Перш ніж грати твір у новій тональності, необхідно уявити звучання музики в авторській тональності, осмислити внутрішню логіку її розвитку,

лінію мелодичного та гармонічного руху; подумки перенести в нову тональність, добре уявляючи, як будуються в ній основні акорди. Слід чути і бачити не окремі звуки, а гармонічні комплекси, розуміти гармонійну мову і функції акордів. Для засвоєння навичок транспонування можна запропонувати ряд методичних прийомів:

- грати в різних тональностях послідовності з 4-5 акордів, що несуть основні функції тональності;
- вирізнити з п'єси різноманітні кадансові побудови і зіграти їх у різних тональностях.

ПІДБІР НА СЛУХ МЕЛОДІЇ ТА СУПРОВОДУ

Аналітична робота, що здійснюється під час вивчення акомпанементу, виявлення головних елементів інструментального супроводу є важливим етапом розвитку творчих прийомів вільного акомпанування, до яких можна віднести навички підбору на слух, транспонування, спрощення партії супроводу до послідовності гармонічних функцій. Перелічені види музичної діяльності тісно пов'язані та взаємозумовлені. Для набуття навичок гри на слух слід застосовувати завдання, котрі активізують гармонічний та мелодичний слух майбутнього вчителя музики.

У роботі над розвитком вміння підбирати на слух пропонується застосовувати наступну послідовність:

- заспівати про себе чи вголос певну мелодію, визначити її тональність, розмір;
- заграти мелодію на інструменті, осмислити логіку ритмічного і гармонічного розвитку;
- підібрати бас і гармонічний (акордовий) супровід мелодії;
- заспівати мелодію, виконуючи на інструменті супровід.

Читання з аркуша, гра на слух, транспонування пов'язані з процесом музичного сприйняття, яке значною мірою залежить від рівня розвитку внутрішнього слуху музиканта. Основою ж внутрішнього слуху є здатність вільного оперування музично-слуховою уявою, яка, в свою чергу, пов'язана з активізацією процесу мислення.

10. ЛІТЕРАТУРА

Фортепіано:

1. Алексеев А. Методика обучения игре на фортепиано/Александр Дмитриевич Алексеев. - М.: Музыка, 1978. – 287 с.
2. Андреева М. Первые шаги в музыке / М. Андреева, Е. Конорова. – [2-е изд., испр. и доп.] - М.: Музыка, 1979. – 157 с.
3. Баренбойм Л. Музыкальная педагогика и исполнительство / Лев Аронович Баренбойм. - Л.: «Музыка», 1974. – 335 с.
4. Беркман Т. Методика обучения игре на фортепиано / Тамара Львовна Беркман. - М.: Просвещение, 1977. – 101 с.
5. Ветлугина Н. Музыкальное развитие ребенка / Наталья Алексеевна Ветлугина – М.: Просвещение , 1968. – 415 с.
6. Зильберквит М. Рождение фортепиано / Марк Александрович Зильберквит. - М.: «Сов. композитор», 1973. - 49 с.
7. Зимин П. История фортепиано и его предшественников / Петр Николаевич Зимин. - М.: «Музыка», 1968. – 215 с.
8. Катанский В. Школа самоучитель игры на фортепиано: Учебно-методическое пособие / Владимир Михайлович Катанский. – М.: Издательство Владимира Катанского, 2000. – 208 с.
9. Коган Г. У врат мастерства / Григорий Михайлович Коган. - М.: Музыка, 1969. – 130 с.

10. Любомудрова Н. Методика обучения игре на фортепиано / Наталья Андреевна Любомудрова. - М.: Музыка, 1982. – 143 с.
11. Милич Б. Воспитание ученика-пианиста в 5 - 7 классах ДМШ / Борис Евсеевич Милич. – К.: Муз. Україна, 1982. – 86 с.
12. Михайлов М. Стил в музыке: Исслед. / Михаил Кесаревич Михайлов. – Л.: Музыка, 1981. – 264 с.
13. Савшинский С. Работа пианиста над техникой / Самарий Ильич Савшинский. – Л.: Музыка, 1968. – 107 с.
14. Тарасова К. Онтогенез музыкальных способностей / Кира Владимировна Тарасова. - – М.: Педагогика, 1988. – 173 с.
15. Теплов Б. Психология музыкальных способностей/ Борис Михайлович Теплов. – М.: Педагогика, 1985. – 328 с. - (Избр. труды: В 2-х т. Т. 1.)
16. Тимакин Е. Воспитание пианиста: метод. пособие. 2-е изд./ Евгений Михайлович Тимакин. - М.: Советский композитор, 1989. – 143 с.
17. Тимакин Е. Навыки координации в развитии пианиста: Учебно-метод. пособие для фортепиано. - М.: Советский композитор, 1987. – 118 с.
18. Тюлин Ю. Строение музыкальной речи / Юрий Николаевич Тюлин. - М.: Музыка, 1969. – 174 с.
19. Цыпин Г. Обучение игре на фортепиано / Геннадий Моисеевич Цыпин .- М.: Просвещение, 1984. – 173 с.
20. Шмидт-Шкловская А. О воспитании пианистических навыков / Анна Абрамовна Шмидт-Шкловская. – Л.: Музыка, 1971. – 70 с.

Баян, акордеон:

1. Акимов Ю. Школа игры на баяне / Юрий Тимофеевич Акимов. – М.: Советский композитор, 1983. – 207 с.
2. Говорушко П. Основы игры на баяне / Петр Иванович Говорушко. – М.: Музыка, 1966. – 77 с.

3. Горенко Л. Робота баяніста над музичним твором: методичні поради / Леонід Миронович Горенко. – К.: Музична Україна, 1982. – 50 с.
4. Давидов М. Основи формування виконавської майстерності баяніста / Микола Андрійович Давидов. – К.: Музична Україна, 1983. – 69 с.
5. Двилянский М. Самоучитель игры на аккордеоне / Михаил Абрамович Двилянский. – М.: Советский композитор, 1992. – 117 с. .
6. Завьялов В. Баян и вопросы педагогики: Метод. пособие / Василий Родионович Завьялов. - М.: Музыка, 1971. – 55 с.
7. Липе Ф. Искусство игры на баяне / Фридрих Липе. – М.: Музыка, 1985. – 158 с.
8. Лондонов П. Школа игры на аккордеоне / Петр Петрович Лондонов. – М.: Музыка, 1980. – 157 с.
9. Лушников В. Самоучитель игры на аккордеоне / Владимир Васильевич Лушников. - [2-е изд., стереотипное] – М. Музыка, 1991. – 158 с.
10. Мирек А. Самоучитель игры на аккордеоне / Альфред Мирек. – М.: Советский композитор, 1979. – 109 с.
11. Онегин А. Школа игры на баяне / Алексей Евсеевич Онеги. – М.: Музыка, 1969. – 303 с.
12. Сурков А. Пособие для начального обучения игре на готово-выборном баяне / Анатолий Алексеевич Сурков. – М.: Советский композитор, 1979. – 96 с.
13. Фейгин М. Индивидуальность ученика и искусство педагога / Мойсей Эммануилович Фейгин. – М. : Музыка, 1968. – 78 с.
14. Шахов Г. Игра по слуху, чтение с листа и транспортирование в классе баяна: Учеб. пособие / Геннадий Иванович Шахов. – М. : Музыка, 1987. - 190 с.

11. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Агогіка - темпоритмічні відтінки музичного виконання, головним серед яких є сповільнення й прискорення.

Акустика музичного інструмента - міра розповсюджуваності звуку в приміщенні та виділення та тлі багатотембрової оркестрової, ансамблевої, хорової звучності. Визначається особистістю тембру та вібраційністю, що забезпечують «несучість» звуку в акустичному середовищі.

Акцентуація – виділення звуку серед оточуючих: агогічне (тривалісною масою); динамічне (гучне: філіруванням, маркатністю, сфорцандністю); гармонічне (акордом, дисонансом); інтонаційне (контрастом висоти).

Апперцепція – всебічна обізнаність, компетентність в словнику даного виду діяльності, зокрема – в організації та прийомах звуковимовлення на музичних інструментах, включаючи вокал, хор і оркестр; сприяє взаємозабезпеченню засобів і прийомів суміжних сфер виконавського мистецтва, з метою подальшого розвитку техніки вираження і досягнення емоційно-образного змісту у виконанні музичних творів.

Аранжування – темброво-інструментально-акустичне переосмислення музичного твору при перекладенні і транскрипції в аспектах: аплікатури, теситури, зручності, артикуляції, штрихів, тембру, фонічності, динамічності.

Арпеджіо – ламаний акорд.

Артикуляція – в'язана, роздільна чи уривчаста музична вимова; тобто тривалість окремих звуків у межах позначеної ритмічної вартості та характер їхнього зв'язку між собою.

Артистизм – два аспекти комунікативного самовираження і психічного взаємодіяння музиканта зі слухацькою аудиторією; зовнішня театральність і глибинна змістовність музикування на сцені.

Атаквальні штрихи – група штрихів, що характеризують початок звуку: м'який (деташе); твердий (марка то); різко підкреслений (сфорцандо) при будь-якій гучності.

Варіантний принцип підходу – до технічного опанування музичним твором, наприклад: деталізація лінійного мікро структурного інтонування в голосах; метод цезури (опанування попереджуючої слухо-моторної уваги шляхом детального аплікатурно-інтонаційного уявлення кожного короткого

епізоду в штучних паузах поміж ними, щоб навчитись стабільності гри, треба навчитись зупинятися свідомо, згодом цезури зменшуються, епізоди збільшуються, а слухо-моторна та інтонаційна уваги об'єднуються в цілісний процес); безперервне, максимально виразне програвання музичного твору в повільному темпі; прискорення темпу до потрібного з метою активізації технічної вправності, здобуття автоматизму рухів; зменшення темпу до дуже повільного як засіб активізації логічного мислення; гра «міцними» пальцями, гра легким, «політним» рухами тощо, цілісне виконання перед мікрофоном з метою досягнення концертної форми в умовах необхідної стабільності й максимуму зосередження уваги на естраді.

Виконавська творчість – створення реального музичного художнього образу на матеріалі даних музичного твору та уявлюваного композиторського задуму, виконавських виражальних засобів інтерпретаторського мислення та театральності публічного представлення.

Виконавський слух – включає три параметри слухання: горизонтальне (уявне, внутрішнє, слухо-моторне, попереджуюче, контролююче коригуюче); багато площинне (чуття паралельних компонентів фактури, оркестрових, хорових партій, оточуючого середовища, акустики залу, в якому виконується твір); фонічне (вертикальна перспектива співвідношення гучності, звучання фактури музичного твору, основного рельєфу крайніх голосів, допоміжних зв'язуючих підголосків, гармонічних звуків, звучної тиші м'яких закінчень та початків мотивів і фраз, тиші в паузах і цезурах – в музиці з гомофонним викладом, а також фонічної перспективи, що досягається артикуляційно-штриховими засобами у поліфонії).

Виконавський тонус – процес модифікуючого емоційного переживання виконавцем процесу звучання, адекватного розгортанню художньо-образної системи під час виконання музичного твору. Розрізняють емоційний тонус виконавця і тонус реального звучання, які повинні бути адекватними під час виконання музичного твору. На формування виконавського тонусу впливають: тембр, темпо-метро-ритм, динаміка, агогіка, артикуляція, танцювальність у

певному жанрі, різнохарактерна маршевість, урочистість, ліризм тощо, а також звернення до поетичного слова, асоціація, театралізація процесу виконання музичного твору, порівняння розгортання музично-образної системи музичного твору з театральною дією.

Вібрато – поживлення виразності звучання шляхом активізації коливань звучності, висоти й тембру.

Вокалізація – виконання мелодії. Вспівування тону в тон у контексті з логікою розгортання мелодичної горизонтальної структури музичного твору.

Гомофонія – склад фактури, при якому голоси виразно розмежовуються на головний і супроводжуючі.

Драматургія музичного твору – комплекс усіх засобів музичного вираження в процес динамічного реалізуючого музично-виконавського втілення.

Засоби розвитку музичних даних виконавця – транспонування, читання з аркуша, гра на слух, імпровізація (композиторська і виконавська).

Зв'язно-роздільне звучання – поєднання легато з мор тато (підкреслюванням тонів) – деташе маркато або сфорцандо.

Змістовність технічних прийомів – визначається смисловим інтонуванням, завдяки чому технічний прийом стає комплексним.

Імітація – 1) наслідування взагалі; 2) повторення музичної теми одним із голосів безпосередньо слідом за іншим голосом.

Імітаційна поліфонія – багатоголосся, оперте на імітації тематичного матеріалу.

Інтерпретація інструментальними художніми засобами – застосування виражальних засобів даного інструмента до передачі суті задуму композитора темброво-фактурними, теситурними, динамічними і артикуляційно-штриховими засобами даного інструмента.

Каденція – фінальний гармонійний або мелодійний зворот, який завершує музичний твір.

Кантилена – твір наспівного характеру.

Класифікація типів темпераменту музикантів – «розумовий», імпульсивно-романтичний, конструктивний, артистичний, пластичний, захоплюваний, бійцівський, ліричний, пасивний, аморфний, чутливий, вулканічний, інертний, сумбурний, боязкий.

Контрастна поліфонія – багатоголосся, у якому голоси відрізняються між собою мелодійним змістом.

Жанр – вид музичного твору, що історично склався в зв'язку з певним життєвим призначенням і умовами виконання та має відповідний зміст.

Лінеарність – неадекватність визначення мелодичної горизонталі, що у виконавстві розвивається переважно не за принципом «прямої лінії», а по гнучкій, логічній стежині.

Леджієро – «чисте легато» (баянне), що має єдиний характер чистої зв'язаності. Принцип дії полягає у «відсіканні» кожним пальцем звучання попереднього звуку.

Мелізм – умовне позначення типового короткого орнаментального звороту, прикраса.

Метричність – у виконанні: акцентне підкреслення рівномірної пульсації.

Метроном – прилад, за звуковими сигналами якого відраховують більші чи менші проміжки часу. Сконструйований у 1816 р. Й.Мельцелем. Служить для встановлення темпу як швидкої чи повільнішої метричної пульсації в музиці.

Мобільні виражальні засоби – виконавські засоби виразного інтонування, інтерпретації та творчої імпровізаційності озву чуваного втілення музичного твору: динаміка, артикуляція, штрихи, темпо-метро-ритміка, Агогіка, темброва експресія.

Пісенність музичного виконання – специфічна сутність музики як процесуального мистецтва, що існує в часовому просторі (вимірі). Один із факторів етнокультури, національної ментальності виконавства. Діє відкрито – у пісенному музичному матеріалі та підтекстово – в будь-якому іншому.

Позиція аплікатурна – розміщення руки на клавіатурі, прикметою якого є незмінюване положення першого пальця.

Постановка – динамічний процес пристосування організму до гри на музичному інструменті.

Принцип ланцюжка – прийом віртуозної пасажної техніки в процесі дидактичного триразового повторювання секцій пасажу, масштабом у 4-6 звуків. Позначена секція поступово рухається вперед до кінця обраного пасажу, який нарешті, виконується у повільному, середньому та швидкому темпах, так само, як і кожна окрема секція. Цей метод не залишає так званих «білих плям» в руховому процесі. Застосовується у винятково складних пасажах, але користь його розповсюджується на всю пасажну техніку.

Прийом бісерної техніки гри – поєднання чіткого удару (поштовху, щипка) на тлі зв'язного руху мелодії.

Репетиції – швидке повторення одного й того самого звуку. Наслідують тремоло струнно-щипкових інструментів, на фортепіано застосовується як спеціальний віртуозний і звуковий ефект.

Стилізація – свідомо підкреслене наслідування зовнішніх рис та особливостей чужого стилю чи творчої манери.

Темп – швидкість, з якою виконується музичний твір. Вимірюється кількістю метричних ударів за одиницю часу.

Темпоритм – поняття, що характеризує руховий аспект виконання: вибір швидкості, стійке або мінливе її дотримання, масштаб, силу і характер темпових відтінків, а також силу метричної акцентуації.

Техніка – (від грец. *техне* – «майстерність, мистецтво») – система музично-виразних засобів, які служать виконавцеві для втілення художнього задуму твору.

Транскрипція – обробка музичного твору, що передбачає більші чи менші його зміни, передусім у фактурі.

Фраза – у виконавстві: музичний зворот, що становить інтонаційну чи смислову єдність та відділяється від наступного та попереднього руху музики цезурою.

Фразування- виконавське виявлення логіко-синтаксичної будови музики через поєднуючи або членуючи дію до виконавських засобів, зокрема, Агогіки та динаміки.

Цезура – невелика пауза, віддих між завершеними фрагментами чи частками музичного твору.

Штрих – спосіб видобуття і ведення звуку на інструменті.

12. СЛОВНИК ІНОЗЕМНИХ МУЗИЧНИХ ТЕРМІНІВ, РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Accrescendo	аккрешендо	посилюючи звук
Adagio	адажіо	повільно
Ad libitum	ад лібітум	по бажанню
A cadenca	а каденца	в характері каденції
Accordando	аккордандо	узгоджуючи
Agevole	аджеволе	легко, невимушено
Allegro	алегро	швидко
Allegretto	алегретто	повільніше
Andante	анданте	помірно
Animato	анімато	піднесено
A poco a poco	а поко а поко	поступово
A tempo	а темпо	попередній темп
Austero	аустеро	суворо
Andantino	андантіно	скоріше andante
Benepiacido	бенеплачідо	за бажанням

Bellico	беліко	мужньо
Bussando	бусандо	вистукуючи
Breve	бреве	коротко
Di bravura	ді бравура	сміливо
Con brio	кон бріо	живо, весело
Cantabile	кантабіле	співуче
Calando	каландо	затишаючи
Canoro	каноро	співуче
Comodo	комодо	зручно
Comosso	комоссо	схвильовано
Con energia	кон енерджія	енергійно
Crescendo	крещендо	посилюючи звук
Corto	корто	коротко
Con passione	кон пассіоне	пристрасно
Cupo	купо	глухо
Decrescendo	декрещендо	зменшуючи звук
Determinato	детермінато	рішуче
Diminuendo	дімінуендо	поступово зменшуючи
Di molto	ді мольто	дуже, багато
Distinto	дістінто	ясно, точно
Disperato	дісперато	невтішно
Dolce	дольче	ніжно
Dolente	доленте	скорботно
Espirando	еспірандо	замираючи
Equale	екуале	рівно, однаково
Eroico	ероіко	героїчно
Espressivo	еспресіво	виразно, експресивно
Febbrilmente	фебрільменте	живо, збуджено
Feroce	фероче	бурно
Fermo	фермо	твердо

Forte	форте	голосно
Frivolo	фрі воло	поверхнево
Francamente	франкаменте	сміливо, вільно
Funesto	фунесто	скорботно
Gagliardo	гальярдо	сильно, бурхливо
Grave	граве	важко, значно
Con gusto	кон густо	зі смаком
Gemere	джемере	скорботно
Gallant	галланте	витончено
Hallen	халлен	звучати
Imponente	імпоненте	переконуючи
Improvviso	імпровізо	несподівано
Impeto	імпето	стрімко
In disparte	ін діспарте	окремо
Invariabile	інваріабіле	незмінно
Largo	ларго	повільно, широко
Legato	легато	пов'язано
Leggiadro	леджадро	витончено
Lento	ленто	повільно
Marcato	маркато	підкреслено
Meno	мено	менше
Mezzo	меццо	середина
Mistico	містіко	містично
Moderato	модерато	стримано, повільно
Non legato	нон легато	окремо
Non molto	нон мольто	не дуже
Non tanto(troppo)	нон танто(троппо)	не дуже
Piano	піано	тихо
Poco meno	поко мено	трохи менше
Possibile	поссібіле	можливо

Presto	престо	стрімко
Quasi	куазі	як би, наче
Rallentando	ралентандо	уповільнюючи
Rilasciando	рілашандо	затримуючи
Rubato	рубато	вільно
Sempre	семпре	завжди
Senza	сенца	без
Sforzando	сфорцандо	несподіваний акцент
Sostenuto	состенуто	стримано
Stretto	стретто	прискорено
Subito	субіто	несподівано
Scorrendo	скорендо	плавно
Tardanto	тардандо	уповільнюючи
Temperato	температо	помірно
Tempo comodo	темпо комодо	помірний темп
Tosto	тосто	скоро
Tranquille	транкуїлло	спокійно
Tremolo	тремоло	тремоло
Troppo	троппо	занадто
Unitamente	унітаменте	узгоджено
Un poco	ун поко	трохи
Vivace (vivo)	віваче(віво)	живо, скоро

